

XVII Baltijos intelektualio bendradarbiavimo konferencija

Estijos mokslų akademijos nuotr.

„Niekada nebebūsime vieni“, – sakė žmonės, prieš tris dešimtmečius atkūrę Baltijos valstybių nepriklausomybę. Šia žinia buvo paženklinti įvairūs susitarimai, pradedant 1991 m. pabaigoje įkurta Baltijos Asamblėja, netrukus vėliau atkurtais diplomatiniais santykiais su daugeliu pasaulio šalių, dar po keliolikos metų įstojimu į Europos Sąjungą ir pasiektu pasauliniu lygiu – darbu Jungtinių Tautų Saugumo Taryboje.

Mokslas ir mokslininkai pagal apibrėžimą niekada nėra vieni, nors jų laboratorijos ir universitetai yra

fiziškai atskirti. Vis dėlto mokslininkų balsas tampa daug stipresnis, kai jų pastangos sutelkiamos. Akademinės Baltijos šalių bendruomenės šią ypatybę suprato prieš daugelį dešimtmečių. Jos renkasi 17-ą kartą, kad džiaugtųsi šia idėja ir ją stiprintų kartu su broliškomis Suomijos ir Hamburgo akademijomis.

Mokslo balso svarba sparčiai auga, nes šalių, regionų ir net žemynų konkurencingumas labai priklauso nuo visuomenės gebėjimo įvaldyti kompetenciją, gaunamą akademinėje aprėptyje, visų žmonių naudai. Kuo sudėtingesni yra šiuolaikiai iššūkiai,

tuo didesnis mokslo, mokslininkų ir mokslinio bendradarbiavimo vaidmuo tenkinant visuomenės poreikius. Estijos mokslų akademijos užsienio narys Helmutas Švarcas (Helmut Schwarz) pabrėžė, kad be mokslo vargu ar gebėsime susikurti ateitį, kurioje verta gyventi.

COVID pandemija netikėtai atskleidė, kokios svarbios yra tyrimų sritys, kurias paprastai interpretuojame kaip abstrakčias, labai mažai susijusias su svajonių įgyvendinimu. Šiandien matome, koks įžvalgas buvo Galileo Galilėjus. Dabar aišku, kad matematika yra ne tik „kalba, kuria Dievas parašė Visatą“, bet taip pat patogus ir galingas įrankis, tiesiogiai kuriantis didžiulę naudą visuomenėms, kurios geba išmintingai juo naudotis.

Sveiki atvykę į XVII Baltijos mokslų akademijos intelektualio bendradarbiavimo konferenciją.

*Tarmas Somerė (Tarmo Soomere),
Estijos mokslų akademijos prezidentas,
LMA užsienio narys*

Birželio 28–29 d. Estijos mokslų akademijoje įvyko XVII Baltijos šalių intelektualio bendradarbiavimo konferencija

„Matematika visuomenei“ ([The 17th Baltic Conference on Intellectual Co-operation \(BCIC\): Mathematics for Society](#)). Šį kartą didžiausias dėmesys

skirtas matematikai, tampančiai vis aktualesne šiuolaikinėje visuomenėje.

Konferencija surengta bendradarbiaujant Estijos, Latvijos, Lietuvos,

XVII Baltijos intelektualio bendradarbiavimo konferencija

>>>

Suomijos ir Hamburgo mokslų akademijoms. Joje veikė trys sekcijos: Matematika politikoje, Matematika ir COVID-19 modeliavimas, Matematikos taikymai. Kartu su konferencija įvyko planuotas Baltijos jūros šalių mokslo akademijų prezidentų susitikimas, taip pat prieš konferenciją organizuotas seminaras, skirtas aktualiems energetikos klausimams aptarti.

Kaip teigiama konferencijos tinklalapyje, rinktis tokią pagrindinę konferencijos temą paskatino didžiulis daugelio mokslininkų indėlis analizuojant procesus per COVID-19 pandemiją ir kuriant šios pandemijos suvaldymo strategiją. Teigiama, kad nors medicinos ekspertų ir gyvybės mokslininkų pastangos buvo plačiai pripažintos, tačiau su tuo susiję tikslinių mokslų, informatikos ir inžinerijos laimėjimai vis dar turi būti pripažinti bei įvertinti. Todėl XVII BCIC konferencijos dėmesio centre – gana platus matematikos taikymas, pradedant politika ir baigiant genetika. Konferencija vyko tiesiogiai ir buvo transliuojama internetu.

Tarp pranešėjų – geriausi šios srities mokslininkai iš Baltijos šalių, Suomijos ir Vokietijos universitetų. Savo modeliavimo patirtimi dalijosi keturi Lietuvos mokslininkai. Vilniaus universiteto Matematikos ir informatikos fakulteto (VU MIF) prof. Olga Štikonienė kalbėjo apie dinaminį SARS-CoV-2 epidemijos evoliucijos modeliavimą Lietuvoje (*Dynamic Modelling of the Evolution of SARS-CoV-2 Epidemic in Lithuania*); prof. Audronė Jakaitienė (VU MIF) dalijosi žiniomis apie COVID-19 funkcinių kelių modeliavimo analizę mūsų šalyje (*Functional Pathways Analysis for COVID-19 Modelling: The Case of Lithuania*); VU Gyvybės mokslų centre dirbančio LMA tikrojo nario Česlovo Venclovo pranešimo tema – „Baltymų ir baltymų kompleksų 3D struktūrų kompiuterinis modeliavimas ir analizė“ (*Computational Modelling and Analysis of 3D Structures of Proteins and Protein Complexes*), o Lietuvos energetikos institutui atstovaujanti LMA tikroji narė Jūratė

*Lietuvos mokslų akademijos tikrasis narys
prof. habil. dr. VALDEMARAS RAZUMAS apdovanotas
Baltijos šalių mokslų akademijų medaliu už Baltijos šalių
mokslinio bendradarbiavimo stiprinimą einant Lietuvos
mokslų akademijos prezidento ir Lietuvos Respublikos
švietimo, mokslo ir sporto viceministro pareigas.*

Estijos mokslų akademijos nuotr.

Kriauciūnienė analizavo, kaip Baltijos regiono vandens ištekliai pasikeis ateityje (*How Will Water Resources of the Baltic Region Change in the Future?*).

Nors COVID-19 pandemija Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje vystosi nevienodai ir mokslininkai iš savo šalių vyriausybės sulaukia skirtingų užduočių, buvo pasirinkti panašūs pandemijos analizės ir prognozavimo modeliai. Konferencijoje atskleista, kad visų dalyvavusių šalių mokslininkai tapo labiau matomi ir reikalingi visuomenėje. Baltijos šalys yra nedidelės, tačiau greitas matematinio modeliavimo naudojimas situacijos analizei liudija apie darnią mokslininkų veiklą nebijant išeiti iš komforto zonos ir prisidėti prie efektyvaus šalies problemų sprendimo.

Matematikos vaidmuo šiuolaikinėje visuomenėje yra labai svarbus. Ji yra mūsų kasdienio gyvenimo pagrindas, įskaitant mobiliuosius įrenginius, architektūrą, meną, finansus,

inžineriją ir netgi sportą. Vystantis visuomenei, tobulėjant technologijoms matematiniai poreikiai sudėtingėja. Abstrakčias problemas bando išspręsti grynoji matematika ir šie bandymai atvedė prie didelių žmonijos atradimų, įskaitant universalią Tiuringo mašiną, kurios teoriją 1937 m. pateikė Alanas Tiuringas (Alan Turing). Ji padėjo pagrindą kompiuteriams atsirasti.

Šiuolaikinė matematika – ne tik abstrakčiųjų uždavinių sprendimas ir teoremų įrodymas, bet ir realaus pasaulio uždavinių sprendimas. Taikomosios matematikos sritys yra matematinė fizika, matematinė biologija, valdymo teorija, aviacijos ir kosmoso inžinerija bei finansų ir draudimo matematika. Ir tai, be abejo, nėra baigtinis sąrašas. Taikomoji matematika ne tik sprendžia problemas, bet ir atranda naujų uždavinių, kuria naujas inžinerijos disciplinas. Taikomojoje matematikoje įprastas

>>>

XVII Baltijos intelektualio bendradarbiavimo konferencija

»»

metodas yra realaus pasaulio reiškinių matematinio modelio kūrimas, gauto matematinio uždavinio analizė ir sprendimas, matematinių rezultatų aiškinimas pirminės realios situacijos kontekste bei veiklos tobulinimo rekomendacijų parengimas.

Matematinis modeliavimas yra menas užrašyti taikomąjį uždavinį matematinėmis formuluočėmis, kurių teorinė ir skaitinė analizė suteikia įžvalgų,

atsakymų ir rekomendacijų, naudingų pradiniam taikomajam uždaviniui. Šis metodas naudojamas labai plačiai: nuo virtualios realybės kūrimo architektūroje iki Visatos atsiradimo modelių kosmologijoje, nuo žmogaus genomo ir infekcinių ligų plitimo tyrimo biologijoje iki kompiuterinės animacijos bei garsų sintezės muzikoje, nuo cheminių reakcijų dinamikos iki klimato kaitos, nuo rizikos analizės finansuose iki kompiuterinės tomografijos medicinoje.

Pirmoji Baltijos šalių intelektualio bendradarbiavimo konferencija organizuota 1935 m. Iš viso prieš Antrąjį pasaulinį karą įvyko šešios konferencijos. Per sovietų okupaciją konferencijų rengimo tradicija ilgam nutrūko, tačiau buvo atkurta Baltijos šalims atgavus nepriklausomybę. Konferencijos suteikė puikią progą geriausiems mūsų regiono mokslininkams ir mokslo lyderiams susitikti bei aptarti bendrus klausimus. Per daugelį metų atrinktuose programos pristatymuose buvo nagrinėjamos aktualiausios mokslo ar tyrimų politikos temos. •

*Prof. Audronė Jakaitienė
ir prof. Olga Štikonienė*

LMA prezidento ir prezidiumo veikla

Antrąjį metų ketvirtį LMA prezidento Jūro Banio darbotvarkė buvo įprasta: jis organizavo ir kontroliavo LMA veiklą, atstovavo Akademijai. Dėl su pandemija susijusių LR Vyriausybės nutarimų darbas Akademijoje vyko nuotoliniu būdu.

J. Banys dalyvavo LR Seimo Švietimo ir mokslo komiteto posėdžiuose, kuriuose buvo svarstomi Mokslo ir studijų, Švietimo įstatymų kai kurių straipsnių pakeitimo, bendrojo ugdymo programų atnaujinimo, 2021 m. valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo, reikšmingų 2022 m. paminėjimo datų, mokslo ir studijų institucijų finansavimo modelio, 2021–2030 m. Nacionalinio pažangos plano pakeitimo ir kiti klausimai (04-14, 05-05, 19 ir 26, 06-09, 18, 23 ir 28). Svarbus Akademijai buvo balandžio 28 d. Švietimo ir mokslo komiteto posėdis, kuriame LMA prezidentas pateikė 2020 m. LMA veiklos ataskaitą, supažindino komiteto narius su nuveiktais darbais. Komiteto pirmininkas LMA tikrasis narys Artūras Žukauskas dėkojo už ataskaitos pristatymą ir pažymėjo, kad pats esąs akademikas ir didžiujasi, jog LMA nedidelėmis lėšomis atlieka nemažai veiklų, išskirdamas jos ekspertines funkcijas svarbiausiais šalies mokslo ir studijų strateginiais klausimais. Gegužės 19 d. Seimo neformalios grupės posėdis buvo

skirtas humanitarinių mokslų būklei aptarti. J. Banys taip pat buvo kviečiamas į LR Seimo Ateities komiteto organizuojamas diskusijas ir forumus.

Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos nuotoliniuose posėdžiuose, kuriuose dalyvavo LMA prezidentas, buvo svarstomi Lietuvos ateities ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano, ES fondų investicijų valdymo, Mokslo agentūros steigimo ir kiti klausimai (04-20 ir 22, 05-12, 18 ir 20). Balandžio 8 d. Studijų kokybės vertinimo centro tarybos posėdyje buvo aptarta centro veikla ir finansavimo perspektyvos, balandžio 15 d. Lietuvos kultūros tyrimų instituto posėdyje buvo kalbama apie autorines teises, balandžio 20 d. CERN Lietuvos grupės pasitarime, kuriame dalyvavo LR Prezidentūros, Vyriausybės kanceliarijos, Švietimo, mokslo ir sporto, Užsienio reikalų, Ekonomikos ir inovacijų ministerijų atstovai, pristatyta metinė ataskaita. Balandžio 22 d. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) ir Vyriausybės strateginės analizės centro (STRATA) posėdyje buvo kalbama apie Lietuvos ateitį.

Per pandemiją vyko nemažai tarptautinių mokslinių organizacijų, kurių nare yra LMA, virtualių posėdžių ir renginių. Gegužės 6 d. nuotoliniu būdu įvyko ALLEA visuotinis susirinkimas. Šiame renginyje LMA atstovavo

prezidentas J. Banys ir viceprezidentas Zenonas Dabkevičius. Birželio 10–11 d. kasmetiniame Tarptautinės mokslo tarybos (ISC) Europos narių nuotoliniame susirinkime LMA prezidentas J. Banys išrinktas ISC Europos valdymo grupės nariu 2022–2024 m. kadencijai. Birželio 28–29 d. akad. J. Banys ir akad. Z. Dabkevičius nuotoliniu būdu dalyvavo Estijos mokslų akademijos surengtoje XVII Baltijos šalių intelektualio bendradarbiavimo konferencijoje „Matematika visuomeni“ ir Baltijos jūros šalių mokslo akademijų prezidentų susitikime.

Gegužės 7 d. renginyje, kuriame dalyvavo ir kalbėjo akad. J. Banys, Valstybinė lietuvių kalbos komisija įteikė apdovanojimus už reikšmingus darbus lietuviškos terminijos kūrimo, mokslo kalbos puoselėjimo ir visuomenės kalbinio švietimo srityse. Gegužės 10 d. LMA prezidentas tarė sveikinimo žodį ir kalbėjo renginyje „Geologai – saulės ir vėjo broliai“, skirtame akad. Algimanto Grigelio 90-mečio jubiliejui, gegužės 13 d. – išvažiuojamajame Žemės ūkio ir miškų mokslų skyriaus susirinkime ir sodų žydėjimo šventėje Babtuose, birželio 4 d. – mokslinėje-praktinėje konferencijoje „Medžioklėtyra: mokslu grįsti sprendimai“, birželio 3 d. – diskusijoje „Gamtos mokslų mokymas mokyklose ir aukštųjų technologijų ateitis“, birželio »»

LMA prezidento ir prezidiumo veikla

>>>

16 d. – nuotoliniame seminare „Ateitis – informacinių technologijų iššūkiai visuomenei“, birželio 17 d. – konferencijoje „Žaliasis kursas: augalų mityba ir tręšimo mažinimo aspektai“. Birželio 21 d. LMA prezidentas buvo pakviestas į LR Prezidentūrą ir skaitė pranešimą sveikatos forume „COVID-19 pandemija: krizė, pamokos ir galimybės“.

Per antrąjį metų ketvirtį įvyko šeši LMA prezidiumo posėdžiai. Paskutiniai du posėdžiai vyko mišriuoju būdu. LMA prezidentas J. Banys ir viceprezidentas Z. Dabkevičius supažindindavo LMA prezidiumo narius su svarbiausia iš Lietuvos valdžios, mokslo ir studijų institucijų bei tarptautinių organizacijų gauta informacija. LMA prezidiumo nariai paskelbė 2021 m. LMA Jaunųjų mokslininkų stipendijų konkursą (04-20), patvirtino LMA mokslų

skyrių teikimu komisijas LMA Jaunųjų mokslininkų stipendijoms skirti (05-25) bei vėliau paskyrė 15 šių stipendijų geriausiems šalies jauniems humanitarinių, socialinių, fizinių, biomedicinos, technologijos ir žemės ūkio mokslo sričių mokslininkams (06-22). Taip pat LMA prezidiumo nariai patvirtino LR Prezidentų stipendijų konkursui teiktoms paraiškoms vertinti atrankos komisijas (04-20) bei priėmė nutarimą teikti Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministrui kandidatus Lietuvos Respublikos Prezidentų Antano Smetonos, Aleksandro Stulginskio, Kazio Griniaus, Jono Žemaičio ir Algirdo Brazausko vardinėms stipendijoms gauti (06-06). Priimtas nutarimas apdovanoti akademikus Arvydą Virgilijų Matulionį, Aivarą Kareivą, Mečislovą

Žalakevičių, Vytautą Konstantiną Sirvydį, Algirdą Sliesaravičių, Gintautą Žintelį LMA atminimo medaliais.

Svarbiausi klausimai, svarstyti ne viename prezidiumo posėdyje, buvo dėl 2021 m. birželio 22 d. LMA narių visuotinio susirinkimo darbotvarkės ir organizavimo: LMA, Lenkijos lietuvių bendruomenės ir Punsco valsčiaus bendradarbiavimo sutarties rengimo, naujai išrinktų LMA užsienio narių inauguracijos bei pasirengimo vieno LMA tikrojo nario bei trijų LMA užsienio narių rinkimams. Taip pat buvo aptariami XVII Baltijos šalių intelektualinio bendradarbiavimo konferencijos „Matematika visuomenei“, kurią organizavo Estijos mokslų akademija 2021 m. birželio 28–29 d., klausimai. •

*Parengė Lyda Milošienė,
LMA vyriaus. referentė*

LMA narių visuotinis susirinkimas

2021 m. birželio 22 d. įvyko LMA narių visuotinis susirinkimas. Renginio pradžioje LMA prezidentas Jūras Banys pasveikino dalyvaujančius svečius iš Punsco, jaunuosius akademikus ir inauguruojamus LMA užsienio narius.

Jubiliejų proga buvo pasveikinti akademikai Algimantas Fedaravičius (75-erių), Algimantas Grigelis (90-ties), Remigijus Leipus (60-ties), Arvydas Virgilijus Matulionis (75-erių), Jonas Mockus (90-ties metų). LMA atminimo medaliai įteikti Mečislovui Žalakevičiui, Aivarui Kareivai, Vytautui Konstantinui Sirvydžiui, Gintautui Žinteliui, Algirdui Gaižuičiui ir A. V. Matulioniui.

LMA bendradarbiauja su Punsco valsčiumi (Lenkijos Respublika), todėl LMA prezidentas pakvietė pasirašyti LMA, Lenkijos lietuvių bendruomenės ir Punsco valsčiaus bendradarbiavimo sutartį. Punsco valsčiaus viršaitis Vytautas Liškauskas kalbėdamas pažymėjo, kad jie labai laukę šios dienos, ir dėkojo LMA, taip pat akad. Vaidučiui Kučinskui už gražią

Iš kairės: Punsco valsčiaus viršaitis Vytautas Liškauskas, Lenkijos lietuvių bendruomenės tarybos pirmininkas Sigitas Birgelis ir LMA prezidentas Jūras Banys.

iniciatyvą. Lenkijos lietuvių bendruomenės tarybos pirmininkas Sigitas Birgelis pabrėžė, kad juos džiugina toks didelis dėmesys tautinių žemių

lietuviams. Ši sutartis tikrai prisidės prie ryšių su Tėvyne stiprinimo.

LMA prezidentas J. Banys kartu su viceprezidentu Zenonu Dabkevičiumi

>>>

LMA narių visuotinis susirinkimas

>>>

įteikė LMA tikrųjų narių ženklus, pažymėjimus ir LMA statutą 2021 m. balandžio 13 d. išrinktiems nariams: Albinui Kuncevičiui, Dainorai Pociūtei-Abukevičienei, Daliai Klajumienei, Aušrai Maslauskaitėi, Gediminui Račiukaičiui, Artūrai Dubickui, Aurelijai Žvirblienei, Arūnui Bukančiui, Sigitui Podėnui, Giedrei Samuolienei, Elenai Bartkienei, Kęstučiui Armolaičiui, Mindaugui Malakauskui, Algiui Džiugiui ir Marijonui Bogdevičiui.

Buvo įteikti LMA Jaunosios akademijos (LMAJA) narių ženklai ir pažymėjimai 2020 m. gruodžio 8 d. išrinktiems nariams. Juos gavo Vidas Lekavičius, Linas Minkevičius, Vita Lėlė, Viktorija Vaštakaitė-Kairienė ir Vitalijus Novickij.

LMA prezidentas paskelbė 2020 m. rugsėjo 22 d. išrinktų LMA užsienio narių Roberto Džeimso Šilerio (JAV) ir Czinde Cao (Jinde Cao, Kinijos LR) inauguraciją. Deja, dėl nepatikimo ryšio R. Šileris negalėjo perskaityti parengto pranešimo, todėl susirinkimo dalyviai išlausė tik C. Cao vaizdo pranešimą „Tinklų dinamika ir jų impulsinis valdymas“. Pietryčių universiteto Kompleksinių sistemų ir tinklų mokslo tyrimų centro direktorius papasakojo, kad sudėtingi tinklai gamtoje ir visuomenėje yra labai paplitę (pavyzdžiui, jiems gali būti priskiriamos bičių bendruomenės, paukščių būriai). Šių sistemų ar telkinių kolektyvinės dinamikos mechanizmų analizė ir supratimas gali būti naudingi sprendžiant įvairias praktines problemas, kuriant sudėtingų sistemų valdymo modelius (išmanieji tinklai miestuose, išmanioji transporto sistema ir pan.), taip pat ir dirbtinių neuronų tinklus.

C. Cao su kolegomis kuria dinamiinių sistemų matematinius modelius, analizuoja įvairių susietųjų sistemų tinklus, jų valdymą. Yra pasiekęs fundamentalių rezultatų neurodinamiinių sistemų ir sudėtingų dinamiinių tinklų matematinės teorijos ir inžinerinių taikymų srityje. Profesoriaus manymu, artimiausioje ateityje dar daugiau dėmesio bus skiriama tokioms temoms, kaip paskirstytasis dirbtinis

LMA tikrojo nario ir užsienio narių rinkimai.

intelektas (DAI) kompleksinėse sistemose, kolektyvinio intelekto teorija ir technologijų vystymas, dinaminiai atsitiktiniai kompleksiniai tinklai (*dynamic random complex networks*).

Toliau susirinkime vyko LMA tikrojo nario ir užsienio narių rinkimai. Buvo pristatytas kandidatas į LMA tikruosius narius Romas Baronas, taip pat kandidatai į LMA užsienio narius: Ričardas Gajus Komptonas (Richard Guy Compton), Janušas Kacpžykas (Janusz Kacprzyk) ir Janas Jankovskis (Jan Jankowski). Prof. R. Barono ir J. Kacpžyko kandidatūras pristatė akad. G. Žintelis, akad. Z. Dabkevičius – J. Jankovskį, akad. Leonas Valkūnas – R. G. Komptoną.

Prof. R. G. Komptonas – mokslo pasaulyje plačiai žinomas elektrochemikas iš Oksfordo universiteto. Jis yra Fizinių ir technologijos mokslų centro tarptautinės patarėjų grupės narys, aktyviai dalyvauja ir konferencijose Lietuvoje, konsultuoja mokslininkus.

Lenkijos mokslų akademijos narys prof. habil. dr. J. Kacpžykas yra dirbtinio intelekto, skaitinio intelekto, duomenų tyrėjas. Jis plėtoja Lietuvos ir Lenkijos mokslinius ryšius, dalyvauja disertacijų giniuose Lietuvoje, padeda organizuoti

kasmetinę tarptautinę konferenciją DAMSS (*Data analysis methods for Software systems*) Druskininkuose.

Kandidatas į LMA užsienio narius prof. J. Jankovskis – žemės ūkio mokslų ir gyvūnų mokslų atstovas, Lenkijos mokslų akademijos narys korespondentas. Jis dirbuojasi paukštininkystės srityje, kuria aplinką tausojančias technologijas. Profesorius kartu su Lietuvos sveikatos mokslų universitetu organizuoja mokslines konferencijas, konsultuoja doktorantus, rengia bendras paraiškas Lietuvos ir ES mokslinių tyrimų finansavimo agentūroms.

Visi kandidatai buvo įtraukti į balsavimų biuletenį ir įvyko rinkimai. Suskaičiavus balsus, komisijos pirmininkas akad. Limas Kupčinskas pranešė, kad visi keturi pretendentai buvo išrinkti LMA nariais. Priimti nutarimai dėl prof. R. Barono išrinkimo LMA tikruoju nariu ir prof. R. G. Komptono, prof. J. Kacpžyko, J. Jankovskio išrinkimo LMA užsienio nariais.

LMA prezidentas J. Banys informavo susirinkusius dėl Jaunosios akademijos nuostatų papildymo. Lietuvoje dirba vis daugiau užsienio mokslininkų, todėl iškilo būtinybė įtraukti punktą, kad LMAJA nariais gali būti Lietuvos mokslo ir studijų institucijose dirbantys mokslininkai.

>>>

LMA narių visuotinis susirinkimas

>>>

Pakeitimui buvo vieningai pritarta ir nutarta papildyti LMAJA nuostatus.

Susirinkimo dalyviams akad. J. Banys priminė apie LMA prezidento ir prezidiumo narių kadencijų pabaigą ir pradedamas rinkimų procedūras. Iki rugsėjo 21 d., kai planuojamas kandidatų į LMA prezidentus iškėlimo visuotinis

susirinkimas, akademikai ir LMA mokslų skyriai turėtų aptarti kandidatus, o po mėnesio, spalio pabaigoje LMA narių visuotiniame susirinkime bus renkamas LMA prezidentas. Bendru sutarimu buvo pritarta, kad kitas LMA narių visuotinis susirinkimas vyks rugsėjo 21 dieną. Baigdamas šį susirinkimą,

prezidentas palinkėjo gražios vasaros ir vylėsi, kad rudenį bus galima tęsti darbus įprastiniu, kontaktiniu būdu. •

*Parengė dr. Rolandas Maskoliūnas,
LMA vyr. specialistas
ryšiams su visuomene,
dr. Andrius Bernotas,
LMA organizacinio skyriaus vadovas*

SKYRIŲ VEIKLA

Humanitarinių ir socialinių mokslų skyriuje

Skyrius, tęsdamas veiklą nuotoliniu būdu, ir toliau aktyviai dirbo – posėdžiavo biuro nariai, skyriaus sudarytos ekspertų komisijos teikė siūlymus LMA prezidiumui, HSMS nariai dalyvavo šalies visuomenės gyvenime, gyvu žodžiu ir žiniasklaidos priemonėmis pateikdami savo įžvalgas ir komentarus svarbiais klausimais, minėtas akad. Arvydo Virgilijaus Matulionio 75-metis.

Vienas svarbiausių 2-ojo ketvirčio biuro narių darbų – birželio 10 d. sušauktas nuotolinis išplėstinis posėdis, kuriame apsvaistyti du aktualūs klausimai: Lietuvos kultūros tyrimų instituto kreipimasis dėl autorių, kurių moksliniai straipsniai publikuojami LMA leidžiamame periodiniame mokslo žurnale „Menotyra“, turtinių teisių ir aptarta pastarųjų metų humanitarinių mokslų būklė. Be biuro narių ir humanitariniams mokslams atstovaujančių LMA narių, dalyvavo LMA prezidentas Jūras Banys, viceprezidentas Zenonas Dabkevičius, LMA Vrublevskių bibliotekos direktorius dr. Sigitas Narbutas, LMA leidybos skyriaus vadovė Zina Turčinskienė.

Skyriaus pirmininkas Domas Kaunas, pradėdamas posėdį, informavo, kad HSMS gavo Lietuvos kultūros tyrimų instituto 2021 m. gegužės 20 d. minėtą kreipimąsi. Kartu su LMA teisininku Arūnu Šuminiu buvo išnagrinėtas klausimas ir parengtas atsakymo projektas, su kuriuo buvo supažindinti posėdžio dalyviai. LMA prezidentas kalbėdamas trumpai išdėstė LMA mokslo žurnalų

leidybos politiką (toliau – Politika), kuri nustato, kad LMA žurnaluose skelbiamų mokslinių straipsnių turtinės autorių teisės priklauso LMA neribotą laiką ir visų valstybių teritorijose. Pažymėtina, kad rengiant Politiką minėto teisės akto projektas buvo derinamas su LMA leidžiamų ir platinamų periodinių mokslo žurnalų redakcinėmis kolegijomis ir jokių pastabų, pasiūlymų ar pageidavimų nebuvo pateikta. Siekdama išvengti neaiškumų, nesutarimų, galimų ginčų ir pasiekti teisinį apibrėžtumą rengiant ir platinant periodinius mokslo žurnalus, užtikrinant publikuotų straipsnių sklaidą ateityje, LMA parengė ir aprobavo Autorių turtinių teisių perdavimo sutartį (toliau – Sutartis), dėl kurios jokių pastabų ar nepasitenkinimo iš žurnalų (išskyrus „Menotyrą“) redakcinių kolegijų ar straipsnių autorių taip pat nesulaukta ir ji pasirašyta. Prezidento nuomone, nėra pagrindo daryti išskirtinių sąlygų „Menotyros“ žurnalui. Diskusijose dalyvavę pritarė rašto projektui, pažymėdami kad LMA yra leidėja ir pasirašo Sutartį ne su institucija, o su straipsnių autoriais ir tai nėra perteklinis reikalas, o suteikia teisinio aiškumo. Nutarta pritarti parengto HSMS atsakymo į Lietuvos kultūros tyrimų instituto (LKTI) kreipimąsi projektui ir jį išsiųsti LKTI.

Pradėjus svarstyti dėl humanitarinių mokslų būklės, akad. D. Kaunas pacytavo LR Seimo 2020 m. gruodžio 11 d. patvirtintos Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos vyriausybės

programos 52.5 punktą dėl humanitarinių ir socialinių mokslų vaidmens stiprinimo, kalbėjo, kad šių metų LMA Jaunųjų mokslininkų humanitarinių ir socialinių mokslų sričių stipendijų konkursui buvo pateiktos 24 paraiškos (kitų mokslų sričių didžiausias paraiškų skaičius buvo 18, mažiausias – 7). Labai prastai konkurse dalyvauja jaunieji mokslininkai humanitarai. Nebuvo pretendentų iš Lietuvių kalbos, Istorijos, Lietuvos kultūros tyrimų institutų, po vieną gauta iš Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto, Vilniaus universiteto (VU), Klaipėdos universiteto ir Šiaulių „Aušros“ muziejaus. Didele persvara konkurse dalyvavo socialinių mokslų atstovai. Prisiminė, kad ir pernai išrinkti LMA Jaunosios akademijos nariai yra tik socialinių mokslų atstovai, nes humanitarai mokslinių rezultatų pasiekimų požiūriu buvo silpnesni. Pirmininkas kėlė klausimą, kodėl tokia padėtis ir kas mūsų laukia? Ar ištiko stagnacija? Ką turėtume atlikti, kad situacija keistųsi? Bet juk be institutų ir universitetų aktyvaus dalyvavimo reikalai nepagerės. Gal jaunųjų humanitarų aktyvumo stygius yra akivaizdus institutų ir universitetų būklės simptomas ir mūsų HSM skyrius čia nieko neištaisys. Kalbėta su VU rektoriumi akad. Rimvydu Petrausku dėl bendrų veiklų. Gal verta kviesti posėdžio institutų vadovus ir universitetų humanitarinių fakultetų dekanus? Reikia kolektyvinės minties, ypač turint omenyje poreikį papildomai skirti humanitarikai >>>

Humanitarinių ir socialinių mokslų skyriuje

»»»

Išėjus iš valstybės biudžeto. Diskusijose dalyvavę HSMS nariai pažymėjo, kad tai yra rimta problema ir jos svarstymas labai skatintinas. Trūksta susitarimo, kas ką veikia, kokios fundamentinės kryptys, dėl finansavimo stygiaus nevyksta sistemiškas darbas užsienio archyvuose, nėra duomenų bazės, kas ką rado ir parsivežė iš Vokietijos, Italijos, Rusijos archyvų (akad. Dainora Pociūtė-Abukevičienė). Akad. Grasilda Blažienė kalbėjo, kad darbas archyvuose nėra skatinamas, ji yra ta mokslininkė, negavusi jokios finansinės paramos iš LMT, nors ne vienerius metus praleido Vokietijos archyvuose. Pasiūlė kalbėti apie ateitį: vienas būdas – reikia rengti konferencijas ir sudaryti sisteminius planus, kitas – remti ir rengti entuziastus (užsienio archyvuose reikia dirbti mėnesiais ir metais). Yra Baltistikos centrai, per juos daug ką galima nuveikti. Žmonių, norinčių tą daryti, yra (akad. Bonifacas Stundžia). Akad. Viktorija Daujotytė-Pakerienė atkreipė dėmesį, kad ne tik archyvai yra filologija ir humanitarika. Nebeakcentuojama profesūros atsakomybė už jaunų žmonių ugdymą. Konkretus darbas su jaunaisiais mokslininkais, jų parengimas dalyvauti konkursuose – už tai mokslininkai turėtų būti vertinami aukščiausiu balu. Deja, to nėra, todėl tik patys mokslininkai turi rūpintis ir imtis atsakomybės už mokslo ateitį: „Turime atvesti iki LMA slenksčio savo mokinių mokinius. Yra valstybės įsipareigojimai ir mūsų pareiga tai priminti.“ Pirmininkas D. Kaunas visiems dėkojo už aktyvias diskusijas. Darbas bus tęsiamas toliau, kad, remiantis minėtąja Vyriausybės programa, Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai galima būtų pateikti humanitarinių ir socialinių mokslų būklės vertinimą, savo vizijos, planų, užduočių ir prašymų dėl paramos paketą. Nutarta rudenį kartu su humanitarinių mokslų srities mokslo ir studijų institucijų vadovais bei atstovais pratęsti diskusijas.

Šiais metais, kaip ir kasmet, Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos pavedimu LMA nariai ekspertavo Lietuvos Respublikos Prezidentų Antano Smetonos, Aleksandro Stulginskio,

Kazio Griniaus, Jono Žemaičio ir Algirdo Brazausko stipendijoms pateiktas paraiškas ir atrinko kandidatus. Prezidentinės stipendijos skiriamos: viena stipendija koleginių studijų, po dvi – pirmosios pakopos universitetinių arba vientisųjų studijų (trečiojo arba ketvirtojo kursų) studentams ir po dvi – magistrantūros arba vientisųjų studijų (penktojo arba šeštojo kursų) studentams.

HSMS nariai vertino A. Smetonos (viena – humanitarinių mokslų studijų sritis, kita – meno studijų sritis) ir A. Brazausko (socialinių mokslų studijų sritis) stipendijoms pateiktas paraiškas.

Gegužės 27 d. įvyko HSMS sudarytos ekspertų komisijos – akademikai D. Kaunas (pirmininkas), B. Stundžia (pirm. pavaduotojas), Egidijus Aleksandravičius, LMAJA narė dr. Olga Mastianica-Stankevič, LMAJA narys dr. Vytautas Rinkevičius – nuotolinis posėdis dėl paraiškų A. Smetonos (humanitarinių mokslų studijų sritis) stipendijoms ekspertinio vertinimo ir kandidatų atrankos. Buvo gautos devynios paraiškos, iš jų koleginių studijų nepateikta, pateiktos penkios paraiškos aukštųjų mokyklų pirmosios studijų pakopos ir keturios antrosios studijų pakopos studentų paraiškos. Komisijos nariai, išnagrinėję paraiškas ir jas įvertinę, vieningai nutarė siūlyti LMA prezidiumui tvirtinti A. Smetonos (humanitarinių mokslų studijų sritis) stipendijoms šiuos kandidatus: pirmosios pakopos universitetinių arba vientisųjų studijų (trečiojo arba ketvirtojo kursų) grupėje: Nojui Kizniui – VU, kultūros istorija ir antropologija; Kamilei Pavydytei – VU, vokiečių filologija. Magistrantūros arba vientisųjų studijų (penktojo arba šeštojo kursų) grupėje: Pauliui Birgieliui – VU, istorija; Indrei Urbelytei – Vilniaus dailės akademija (VDA), dailės istorija ir teorija.

Birželio 1 d. įvyko HSMS sudarytos ekspertų komisijos – akademikai A. V. Matulionis (pirmininkas), Antanas Buračas (pirmininko pavaduotojas), Romas Lazutka, Aušra Maslauskaitė, Vytautas Nekrošius, Zenonas Norkus, LMAJA narys dr. Vidas Leka- vičius, LMAJA narė dr. Paulina

Želvienė – nuotolinis posėdis dėl paraiškų A. Brazausko stipendijoms ekspertinio vertinimo ir kandidatų atrankos. Stipendijoms pateiktos 29 paraiškos, iš jų 10 koleginių studijų, 9 pirmosios studijų pakopos ir 10 antrosios studijų pakopos studentų. Komisijos nariai, išnagrinėję pateiktas paraiškas, atkreipė dėmesį į tai, kad aukštosios mokyklos turėtų atsakingiau vertinti ir teikti pretendentes Lietuvos Respublikos Prezidentų vardo stipendijoms. Taip pat būtų tikslinga, kad pirmų metų magistrantūros studijų studentai, teikdami dokumentus stipendijai, pateiktų ir bakalauro studijų paskutiniojo semestro vertinimo vidurkį. Komisijos nariai, įvertinę pateiktas paraiškas, vieningai nutarė siūlyti LMA prezidiumui tvirtinti A. Brazausko stipendijoms šiuos kandidatus: koleginių studijų: Lukrecijai Trumpaitei, Utenos kolegija, buhalterinės apskaita. Pirmosios pakopos universitetinių arba vientisųjų studijų (trečiojo arba ketvirtojo kursų) grupėje: Ivanui Trunovui, VU, sociologija; Saulei Balsytei, Vytauto Didžiojo universitetas (VDU), mokomojo dalyko pedagogika. Magistrantūros arba vientisųjų studijų (penktojo arba šeštojo kursų) grupėje: Žanetai Sederavičiūtei, Kauno technologijos universitetas, finansai; Gretai Šadeikytei, VDU, muzikos edukologija.

Birželio 2 d. įvyko HSMS sudarytos ekspertų komisijos – akademikai Rūta Janonienė (pirmininkė), Dalia Klajumienė (pirmininko pavaduotoja), Giedrius Kuprevičius, Rolandas Palekas, LMAJA narys dr. Tomas Petreikis – nuotolinis posėdis dėl paraiškų A. Smetonos (meno studijų sritis) stipendijoms ekspertinio vertinimo ir kandidatų atrankos. Stipendijoms buvo pateikta 18 paraiškų, iš jų penkios koleginių studijų, penkios aukštųjų mokyklų pirmosios studijų pakopos (įskaitant ir tai, kad vienoje paraiškoje nepateikti visi dokumentai) ir aštuonios antrosios studijų pakopos studentų paraiškos. Komisijos nariai, išnagrinėję pateiktas paraiškas, pastebėjo, kad kai kuriose jų nėra dokumentais pagrįsta visa kandidato nurodyta jo autorinė veikla, todėl vertinant veiklos rezultatus buvo remtasi tik pridėtais dokumentais. »»»

Humanitarinių ir socialinių mokslų skyriuje

>>>

Komisijos nariai, įvertinę pateiktas paraiškas, vieningai nutarė siūlyti LMA prezidiumui tvirtinti A. Smetonos (meno studijų sritis) stipendijoms šiuos kandidatus: koleginių studijų: Jorigei Augustinaitei – Vilniaus kolegija, muzikinis teatras. Pirmosios pakopos universitetinių arba vientisųjų studijų (trečiojo arba ketvirtąjo kursų) grupėje: Lukui Jusui – *Vilnius Tech*, architektūra; Jonei Virbickaitei – VDA, architektūra. Magistrantūros arba vientisųjų studijų (penktojo arba šeštojo kursų) grupėje: Gabijai Maknavičiūtei-Janavičienei – Lietuvos muzikos ir teatro akademija, atlikimo menas (fortepijonas); Ignei Griekvičiūtei – VDA, šiuolaikinė skulptūra.

Daug paraiškų buvo gauta 2021 m. LMA Jaunųjų mokslininkų stipendijai. HSMS sudaryta ekspertų komisija – akademikai D. Kaunas (pirmininkas), A. V. Matulionis (pirm. pavaduotojas), E. Aleksandravičius, G. Blažienė, A. Buračas, Albinas Kuncevičius, R. Lazutka, A. Maslauskaitė, Z. Norkus, Jūratė Sprindytė, LMAJA nariai dr. V. Lekavičius, dr. O. Mastianica-Stankevič, dr. V. Rinkevičius ir dr. P. Želvienė – vertino humanitarinių ir socialinių mokslų sričių 23 paraiškas, iš jų 9 humanitarinių ir 14 socialinių mokslų sričių.

Birželio 15 d. LMA nariui prof. habil. dr. A. V. Matulioniui sukako 75-eri. Ta proga LMA svetainės „Naujienų“ skylyje

skelbtas [sveikinimas ir akademiko straipsnis](#).

LMA svetainės skylyje „LMA ir akademikai žiniasklaidoje“ ir toliau skelbiamos nuorodos į LMA narių visuomenei pateiktas naujausias mokslo įžvalgas, pokalbius, laidas, komentarus šių dienų aktualijomis. Vien HSMS narių per 2-ąjį ketvirtį yra paskelbta beveik 180 nuorodų. Aktyviai dalyvaudami viešajame Lietuvos gyvenime, HSMS nariai yra įgiję didelį pripažinimą. Dažnai interneto puslapiuose galima atrasti humanitarinių ir socialinių mokslų sritims atstovaujančių LMA užsienio narių – Nobelio premijos laureato prof. Roberto Šilerio, prof. Algio Mickūno, prof. Ojaro Sparyčio – įžvalgų. •

*Aurika Bagdonavičienė,
HSMS mokslinė sekretorė*

Matematikos, fizikos ir chemijos mokslų skyriuje

Antrojo metų ketvirčio veikla vis dar vyko nuotoliniu būdu. Balandžio 14 d. LMA narių visuotiniame susirinkime išrinkti nauji skyriaus tikrieji nariai: prof. habil. dr. Artūras Dubickas (matematika), prof. dr. Vytautas Getautis (chemija), dr. Gediminas Račiukaitis (fizika).

Išrinktieji nariai gavo pirmąsias užduotis – parengti straipsnius LMA tinklalapiui iš savo mokslinės veiklos. Gegužės 6 d. akad. V. Getautis straipsnyje „2021 metai – naujos kartos saulės elementų eros pradžia?“ supažindino su didžiausio atsinaujinančio energijos šaltinio – Saulės – energija. Jei tempai nelėtės, prognozuojama, kad apie 2050-uosius maždaug pusė elektros energijos bus gaminama iš Saulės. Daugiausia tam įtakos turėjo mokslo laimėjimai kuriant naujos kartos perovskitinių saulės elementų technologiją. Pastarųjų elementų efektyvumas pasiekė rekordines aukštumas ir viršija 25 proc., o šiuo metu rinkoje esančių silicio saulės elementų efektyvumo ribos jau beveik pasiektos. Tad perovskitiniai saulės

elementai yra reali alternatyva komerciniams fotovoltiniams įrenginiams.

Gegužės 12 d. straipsnyje „Andrzejaus Schinzelio ir Hanso Zassenhauso hipotezė ir jos sprendimas“ akad. A. Dubickas supažindino su viena iš senųjų skaičių teorijos problemų – vadinamąja Šincelio ir Zassenhauso dar 1965 m. suformuluota hipoteze. Birželio 21 d. pateiktas akad. G. Račiukaičio straipsnis „Ekstremalios šviesos infrastruktūra ir Lietuva“ apie Lietuvos įsitraukimą į Ekstremalios šviesos infrastruktūrą (ELI), oficialiai įsteigtą 2021 m. gegužės 6 d. Europos Komisijos sprendimu. Tai reiškia, kad LMA užsienio nario, 2018 m. Nobelio fizikos premijos laureato Žeraro Muru (Gérard Mourou) 2005 metais iškelta idėja sukurti lazerius, kurių išėjimo galia būtų 10 ar 100 petavatų, realizavosi. Palyginimui, 10 petavatų (10^{16} W) – tai blykstė, kuri trumpai akimirkai sudaro 10 proc. Saulės energijos, patenkančios į Žemę. Ilgas pasirengimo ir šešerių metų statybų etapas baigtas – ir tyrėjams, ir verslui atsiveria prieiga prie

didžiausios pasaulyje itin galingų ir itin trumpų impulsų lazerių infrastruktūros. Tai leis naudotis moderniausiais lazeriais taikant unikalios ypatingai intensyvios šviesos suteikiamas galimybes. Į ELI atvykstantys mokslininkai galės atlikti daugiadalykius eksperimentus, svarbius fundamentiniams ir taikomiesiems tyrimams.

Antrąjį metų ketvirtį skyrius organizavo du virtualius biuro posėdžius. Balandžio 26 d. buvo aptarta ir sudaryta atrankos komisija LR prezidento Aleksandro Stulginskio (fizinų mokslų studijų sritis) stipendijai skirti. Svarstyta ir atrinkta kandidatūra apdovanoti LMA atminimo medaliu. Nutarta siūlyti LMA prezidiumui apdovanoti akad. Aivarą Kareivą. Akademikas daug metų vadovauja skyriaus Chemijos sekcijai ir LMA Teodoro Grotuso fondui. A. Kareivos iniciatyva pasirašyta LMA bendradarbiavimo sutartis su Pakruojos savivaldybe, taip pat rasti rėmėjai pastatyti paminklą T. Grotusui Žeimelyje, žymaus mokslininko tėviškėje.

>>>

Matematikos, fizikos ir chemijos mokslų skyriuje

>>>

Gegužės 23 d. posėdyje sudaryta ekspertų komisija LMA Jaunųjų mokslininkų stipendijoms skirti: akademikai Valdas Stanislovas Laurinavičius (pirmininkas), Arūnas Krotkus, Audrius Dubietis, V. Getautis, Remigijus Leipus, Gediminas Niaura, G. Račiukaitis. Svarstyta ir patvirtinta chemijos prof. Ričardo Gajaus Komptono (Richard Guy Compton) iš Oksfordo universiteto kandidatūra į LMA užsienio narius.

Birželio 3 d. nuotoliniu būdu organizuota diskusija „Gamtos mokslų mokymas mokyklose ir aukštųjų technologijų ateitis“. Diskusijoje dalyvavo mokytojai, universitetų, Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos (ŠMSM), Prezidentūros, Seimo bei LMA atstovai. Pabrėždami gamtamokslinio ugdymo svarbą, kalbėjo LMA prezidentas Jūras Banys, Lietuvos lazerių asociacijos prezidentas

G. Račiukaitis, ŠMS viceministras Ramūnas Skaudžius. Seimo Švietimo ir mokslo komiteto pirmininkas Artūras Žukauskas supažindino su Seimo iniciatyvomis dėl mokyklų finansavimo, stojimo į aukštąsias mokyklas, studijų kokybės vertinimo siejant akreditavimus su įsidarbinimu po studijų universitetuose. Palyginti net su artimiausiomis mūsų kaimynėmis Latvija ir Lenkija, bendrojo lavinimo sistemos finansavimo trūkumas yra apie 400 mln. eurų kasmet. Karštą, bet turiningą diskusiją apibendrino J. Banys, A. Žukauskas ir G. Račiukaitis. Lietuvos mokyklose dirba nemažai savo darbui atsidavusių mokytojų. Per mažas bendras švietimo finansavimas, išderinta mokytojų rengimo sistema ir profesijos prestižo menkinimas, bandymas eiti lengviausiu keliu neskatinant mokinių veda prie

nepakankamo mokinių žinių lygio ir mokytojų trūkumo. Siejant Lietuvos ateitį su aukštosiomis technologijomis būtina skatinti domėjimąsi gamtos mokslais nuo pradinių klasių. Todėl reikia daugiau valandų skirti gamtos mokslų dalykų mokymuisi, ypatingą dėmesį telkiant praktiniams mokinių darbams mokyklų ir STEM (*science, technology, engineering, mathematics*) centrų laboratorijose, taip pat ir įvedant privalomuosius tiriamuosius darbus mokiniams. Inicijuoti ir prašyti verslo organizacijų remti mokslinių vykdomus mokslinius tyrimus tampant jų mentorais. Pradėtą dialogą būtina tęsti siaurinant susitikimų temas.

Birželio 15 d. skyriaus sudaryta komisija atliko paraiškų LMA Jaunųjų mokslininkų stipendijoms gauti vertinimą. •

Silva Aukštinaitenė,

MFChMS mokslinė sekretorė

Biologijos, medicinos ir geomokslų skyriuje

BMGMS savo veiklą tęsė dirbdamas nuotoliniu būdu. Vyko skyriaus ir biuro posėdžiai, nuotolinės konferencijos, akademiniai skaitymai minint skyriaus narių jubiliejines sukaktis bei kiti renginiai. LMA svetainės skiltyje „LMA ir akademikai žinios klaidoje“ buvo skelbiamos skyriaus narių nuorodos į informacijos šaltinius: interviu, straipsnius, pareikštas nuomones per radiją ir TV, komentarus aktualiomis temomis ir kitą informaciją.

Birželio 10 d. BMGMS nuotoliniu būdu organizavo išplėstinį skyriaus susirinkimą, skirtą iškilių mokslininkų jubiliejams paminėti: lietuvių archeologės, antropologės, baltų ir indoeuropiečių kultūros tyrinėtojos LMA užsienio narės Marijos Gimbutienės 100-osioms, mokslininko, botaniko, pedagogo, lietuvių kultūrinio sąjūdžio dalyvio, žemaičių raštijos veikėjo ir mokslo terminų kūrėjo, kunigo pranciškono Jurgio Ambraziejaus Pabrėžos 250-osioms ir LMA narės Irenos Eitminavičiūtės 90-osioms gimimo metinėms. Akad. Rimantas Jankauskas perskaitė

pranešimą „Marijos Gimbutienės darbai apie indoeuropiečių kilmės problemą ir naujausi paleogenetikos duomenys“, akad. Jonas Remigijus Naujalis – „Žemaitijos augalų žinovas, kunigas, pranciškonų vienuolis Jurgis Ambraziejus Pabrėža ir Lietuvos botanika“, o akad. Sigitas Podėnas kalbėjo apie I. Eitminavičiūtės – mokslininkės ir mokslininkų ugdytojos vaidmenį moksle. Prisiminimais apie dėstytoją, disertacijos ir laboratorijos vadovę prof. I. Eitminavičiūtę dalijosi Gamtos tyrimų centro darbuotoja dr. Audronė Matusevičiūtė-Petrauskienė.

Gegužės 20 d. vykusiame biuro posėdyje buvo aptarti BMGMS išplėstinio susirinkimo, skirti iškilių mokslininkų jubiliejams, organizaciniai reikalai, rugsėjo 16 d. – numatomo nuotoliniu būdu organizuoti skyriaus susirinkimo su užsienio nariais, priklausančiais BMGM skyriui, klausimai, aptartas lapkričio 25 d. kartu su Lietuvos sveikatos mokslų universitetu organizuojamos Lietuvos jaunųjų mokslininkų konferencijos „Bioateitis: gamtos ir gyvybės mokslų perspektyvos“ darbų planas, sudaryta

LMA Jaunųjų mokslininkų stipendijų konkurso paraiškų vertinimo komisija, nagrinėti kiti aktualūs klausimai.

Balandžio 23 d. virtualiai pažymėta tarptautinė DNR diena. Akad. Vaidučio Kučinsko iniciatyva, DNR diena nuo 2008-ųjų pradėta minėti ir Lietuvoje, organizuojami mokinių darbų konkursai paskelbtomis genetikos temomis.

2021 m. balandžio 15 d. prisiminta vieno žymiausių Lietuvos medicinos pažangos kūrėjų, širdies chirurgo VU profesorius akademiko Algimanto Jono Marcinkevičiaus (1921–2014) 100 metų sukaktis. Akad. Vytauto Jono Sirvydžio straipsnį „Žymaus mokslininko jubiliejus“ skaitykite šio leidinio 25 puslapyje.

Skyrius organizavo akademinis skaitymus, skirtus skyriaus narių jubiliejams. Balandžio 21 d. nuotoliniu būdu vyko akademiniai skaitymai „25-eri metai Lietuvos mokslų akademijoje“, minint akad. Rūtos Dubakienės 70-metį, gegužės 10 d. – „Geologai – saulės ir vėjo broliai“, skirti akad. Algimanto Grigelio 90-mečiui.

BMGMS nariai vertino LR Prezidento Kazio Griniaus stipendijų

>>>

Biologijos, medicinos ir geomokslų skyriaus nariai akademikai (iš kairės sėdi): Jonas Remigijus Naujalis, Zita Aušrelė Kučinskienė, Kęstutis Sasnauskas, Vilmantė Borutaitė, Vaidutis Kučinskas, Aurelija Žvirblienė, Algirdas Skirkevičius; (iš kairės stovi): Virginijus Šikšnys, Arūnas Bukantis, Kęstutis Kilkus, Limas Kupčinskas, Vincas Būda, Algimantas Grigelis, mokslinė sekretorė dr. Jadvyga Olechnovičienė, Sigitas Podėnas.

»»

ir LMA Jaunųjų mokslininkų stipendijų konkursams pateiktas paraiškas. Gegužės 26 d. nuotoliniu būdu vyko LR Prezidento K. Griniaus stipendijų (gyvybės mokslų, sveikatos mokslų, veterinarijos, žemės ūkio mokslų, sporto studijų kryptių grupės) paraiškų vertinimo ekspertų komisijos posėdis. Gauta ir įvertinta 20 paraiškų. Ekspertų komisijos pirmininkas akad. R. Jankauskas, pirmininko pavaduotoja akad. Vilmantė Borutaitė, nariai akad. Vidmantas Bižokas, LMAJA narė dr. Jurgita Skiecevičienė, LMAJA narys dr. Juozas Kupčinskas, dr. Jadvyga Olechnovičienė, išnagrinėję paraiškas ir jas įvertinę, pasiūlė penkis kandidatus stipendijoms, LMA prezidiumas tam pritarė.

Birželio 17 d. įvyko LMA Jaunųjų mokslininkų stipendijų konkurso paraiškų vertinimo komisijos posėdis. Komisijos pirmininkas akad. Limas Kupčinskas, pirmininko pavaduotojas akad. Kęstutis Sasnauskas, nariai akademikai R. Dubakienė, Sergej Olenin, Zita Aušrelė Kučinskienė, S. Podėnas, Kęstutis Kilkus. LMA Jaunųjų mokslininkų stipendijoms biomedicinos srityje gauta 18 paraiškų. Kiekvieną paraišką vertino du ekspertai. Ekspertų

komisijos nariai supažindino su atliktais vertinimais ir pateikė siūlymus. Posėdyje buvo nuspręsta atrinkti geriausius jaunuosius mokslininkus, remiantis surinktų balų skaičiumi pagal anketos duomenis, taip pat atsižvelgiant į papildomus kriterijus – tokius kaip bendras straipsnių „Clarivate WoS“ duomenų bazėje skaičius; žurnalų įtakos faktorius (IF, *impact factor*); straipsnių, kur pareiškėjas yra pirmasis autorius, skaičių; straipsnių cituojamumą. Atsižvelgdami į šiuos kriterijus, ekspertinio vertinimo komisijos nariai bendru sutarimu atrinko ir pasiūlė skirti stipendijas trims geriausiems jauniems mokslininkams, kurių kandidatūroms LMA prezidiumas pritarė.

Gegužės viduryje išleistas leidinys „LMA Biologijos, medicinos ir geomokslų skyriaus 2020 m. apžvalga“. Redakcinė taryba: R. Dubakienė, K. Kilkus, Jūratė Kriaučiūnienė, V. Kučinskas (pirmininkas), J. Olechnovičienė, K. Sasnauskas, Mečislovas Žalakevičius. Leidinys išdalytas BMGMS nariams.

Svarbiausia aktualija – COVID-19 pandemija, nors praėjo daugiau nei metai nuo jos pradžios. Pasaulis jau turi ginklą nuo SARS-CoV-2 – tai vakcinos. Balandžio

23 d. straipsnį [„Lietuvos mokslų akademijos pozicija dėl COVID-19 Lietuvoje“](#)

LMA interneto svetainės „Naujienoms“ parengė ir paskelbė BMGMS sudarytos COVID-19 komisijos pirmininkas prof. Vytautas Usonis, BMGMS pirmininkas V. Kučinskas, dr. Tomas Kačergis, dr. Silvija Kiverytė, akad. Aurelija Žvirblienė, prof. Vytautas Kasiulevičius ir prof. Ligita Jančorienė.

Birželio 7 d. LMA „Naujienose“ paskelbtas šiam laikotarpiui aktualus straipsnis [„Kaip COVID-19 pandemija paveikė pasaulines anglies dioksido emisijas ir koncentraciją atmosferoje“](#), kurį parašė baltijos mėn. išrinktas LMA tikrasis narys Arūnas Bukantis, o birželio 16 d. ten pat paskelbtas akad. Daivos Rastenytės parengtas straipsnis apie JAV maisto ir vaistų administracijos patvirtintą vaistą gydyti pacientus, sergančius Alzheimerio liga, [„Patvirtintas pirmasis vaistas Alzheimerio ligai gydyti, veikiantis į patofiziologinius ligos mechanizmus“](#).

Birželio 22 d. gyvai LMA narių visuotiniame susirinkime dalyvavusieji BMGMS nariai prisiminimui apie karantiną nusifotografavo, pridengę veidą medicininėmis kaukėmis. •

*Dr. Jadvyga Olechnovičienė,
BMGMS mokslinė sekretorė*

Žemės ūkio ir miškų mokslų skyriuje

Balandžio–birželio mėnesiais skyrius tęsė savo veiklą dirbdamas ir nuotoliniu, ir tiesioginiu būdu. Galima išskirti kelias veiklos kryptis – tai ŽŪMMS narių visuotiniai susirinkimai ir biuro narių posėdžiai, konferencijos, ŽŪMMS sudarytų komisijų darbas ir individuali akademiškų mokslinė bei visuomeninė veikla.

Balandžio 26 d. nuotoliniu būdu įvyko biuro narių posėdis dėl teikimo apdovanoti LMA atminimo medaliais, kuriame buvo nutarta siūlyti LMA prezidiumui apdovanoti akad. Algirdą Šliesaravičių už svarų indėlį į agronomijos mokslą kuriant šalies žemės ūkio augalų genetikos mokyklą, plėtojant naujus augalų genetinių ir biotechnologinių tyrimų bei selekcijos metodus, kartu su bendraautoriais sukurtas naujas svidrių veisles bei už nuoširdžią ir kūrybingą veiklą ŽŪMMS ir akad. Vytautą Konstantiną Sirvydį už svarų indėlį į gyvulininkystės mokslą ir praktiką, ypač paukštininkystės plėtotę Lietuvoje, už nuoširdžią ir kūrybingą veiklą ŽŪMMS.

Gegužės 13 d., po daugiau nei pusės metų karantino suvaržymų, Lietuvos agrarinių ir miškų mokslų centro (LAMMC) Sodininkystės ir daržininkystės instituto (SDI) soduose įvyko išvažiujamasis skyriaus narių susirinkimas, kuriame dalyvavo gausus būrys skyriaus narių, LMA prezidentas Jūras Banys, Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) Žemės ūkio akademijos (ŽŪA) kanclerė prof. dr. Astrida Miceikienė ir LMA Jaunosios akademijos narės. Susirinkime buvo aptarti aktualūs skyriaus klausimai, pasidžiaugta, kad balandžio 13 d. LMA sesijoje buvo išrinkti keturi žemės ūkio srities akademikai: Giedrė Samuolienė, Elena Bartkienė, Kęstutis Armolaitis, Mindaugas Malakauskas. Pasveikinti skyriaus jubilatai, sudaryta ekspertų komisija LMA Jaunųjų mokslininkų stipendijų konkursui pateiktoms paraiškoms įvertinti. Akad. Vidmantas Stanys Sodininkystės ir daržininkystės instituto sode.

LMA prezidentas akad. Jūras Banys mokslinėje-praktinėje konferencijoje „Medžioklėtyra: mokslu grįsti sprendimai“.

Akad. Vidmantas Stanys LAMMC Sodininkystės ir daržininkystės instituto sode.

bei jų raidos tendencijas, prognozavo atskirų sodo augalų rūšių auginimo perspektyvas, numatė naujos kategorijos miesto sodų atsiradimą Lietuvoje.

Birželio 4 d. ŽŪMMS nariai, VDU ŽŪA mokslininkai, Aplinkos ministerijos, Valstybinių miškų urėdijos, Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos, Lietuvos zoologijos sodo atstovai rinkosi į Kurtuvėnų regioninio parko direkiją, kur vyko mokslinė-praktinė

konferencija „Medžioklėtyra: mokslu grįsti sprendimai“. Konferencija buvo skirta aptarti, medžioklėtyros kaip mokslo šakos, išsiskiriančios kompleksiniu požiūriu į mišką kaip vientisą ekosistemą, klausimus. Diskutuota, koks yra medžiojamosios gyvūnijos biologinių savybių kintamumo santykis su miško ekosistema plačiąja prasme ir ekologiniu, ir ekonominiu požiūriu, kaip šie pokyčiai paveiks

Žemės ūkio ir miškų mokslų skyriuje

>>>

sveiko ir tvaraus miško augimą bei kitais klausimais. Aplinkos ministro patarėjas Marius Čepulis pranešime pabrėžė, kad medžioklė yra gamtosauuginė priemonė, o kalbėdamas integruotų mokslo, politikos ir visuomenės sprendimų klausimu pažymėjo, kad mokslas, visuomenė ir politika turi eiti išvien. Medžiojamųjų žvėrių populiacijų valdymas turėtų remtis mokslininkų rekomendacijomis, todėl reikia daugiau mokslinių tyrimų. M. Čepulis linkėjo visapusiško bendradarbiavimo. Miškų ir ekologijos fakulteto Miško biologijos ir miškininkystės instituto direktorius prof. dr. Gediminas Brazaitis supažindino su medžioklėtyros samprata, istorija ir dabarties aktualijomis bei VDU vykdomais tyrimais medžioklėtyros tema. Valstybinių miškų urėdijos direktorius Valdas Kaubė pristatė urėdijos veiklą, supažindino su nuosekliai didėjančia laukinių žvėrių daroma žala miškui, su urėdijoje taikomomis įvairiomis prevencinėmis priemonėmis. Jis pabrėžė mokslininkų ir praktikų bendradarbiavimo svarbą siekiant suvaldyti laukinių žvėrių populiaciją. Akad. Darius Danusevičius pristatė vilkų genetinius tyrimus Lietuvoje pagal DNR žymenis ir pažymėjo, kad vilkų populiacija rytinio genų srauto dėka sėkmingai genetiškai atsistato po neseniai patirto „butelio kaklelio“ efekto, bet dar nepasiekė genetinės įvairovės optimumo dėl gana mažo efektyvaus populiacijos dydžio; rasta reikšminga rytinės ir vakarinės Lietuvos dalių vilko populiacijų genetinė diferenciacija. Miškų ir ekologijos fakulteto Miško biologijos ir miškininkystės instituto mokslininkai dr. Renata Špinkytė-Bačkaitienė ir Petras Adeikis kalbėjo apie vilkų populiacijos būklę Lietuvoje. Konferencijos dalyviai lankėsi danielių ūkyje ir susipažino su danielių daromu poveikiu ekosistemoms, išleistų į laisvę danielių tyrimais, Petro Adeikio sodyboje stebėjo apuokus ir sužinojo apie jų reintrodukcijos pasiekimus bei iššūkius Lietuvoje, apžiūrėjo veisiamas lūšis, paukščių stebėjimo bokšte grožėjosi paukščių buveinėmis, diskutavo gamtosaugos temomis.

Birželio 17 d. LAMMC įvyko mokslinė konferencija „Žaliasis kursas: augalų

Akad. Darius Danusevičius

Mokslinės-praktinės konferencijos „Medžioklėtyra: mokslu grįsti sprendimai“ dalyviai.

mityba ir tręšimo mažinimo aspektai“, kurios tikslas – padiskutuoti ir išryškinti aspektus, kaip sumažinti maistinių medžiagų nuostolius agroekosistemoje. Viena konferencijos organizatorių akad. Žydrė Kadžiulienė kalbėjo, kad cheminių elementų naudojimas dideliais kiekiais neigiamai veikia dirvožemį, vandenį ir aplinką. Dažnai nurodoma, kad vienas teršėjų yra žemės ūkis, augalams tręšti naudojantis azoto ir kitas mineralines bei organines trąšas. Tačiau

augalai turi gauti laiku ir reikiamą kiekį bei santykį mitybos elementų, be to, ir dirvožemio bei aplinkos sąlygos turi būti tinkamos, o tai nėra taip lengva suderinti. Kvietinis lektorius iš JAV Lihajaus (Lehigh) universiteto prof. Jonas Baltrušaitis supažindino su uždaru azoto ciklu: sudėtinga pagrindinės maisto medžiagos cirkuliacijos istorija chemijos inžinerijos požiūriu. Aptartas azoto naudojimo efektyvumas, kuris gali būti matuojamas pagal keturis kriterijus:

>>>

Žemės ūkio ir miškų mokslų skyriuje

»»

kiekį, šaltinį, laiką ir vietą. LAMMC Agrocheminių tyrimų laboratorijos vadovas akad. Gediminas Staugaitis skaitė pranešimą apie trąšų mažinimo ir optimizavimo strategiją Lietuvoje. LAMMC Žemdirbystės instituto Javų selekcijos skyriaus vyriausiojo mokslo darbuotojo akad. Vytauto Ruzgo pranešimas buvo skirtas augalų selekcijai kaip genetiniam atsakui aktualiems sprendimams. Diskusijose kalbėjo akad. V. Stanys, prof. Rimantas Velička, akad. A. Sliesaravičius, dr. Edvardas Makelis. Pabrėždami temos aktualumą, dėkojo už įdomius ir informatyvius pranešimus, atkreipė dėmesį į mūsų planetos gyventojų skaičiaus didėjimą ir maisto poreikį, taip pat pažymėjo genetikos, selekcijos ir tinkamos pagalbos aprūpinant augalus maisto medžiagomis svarbą. Viena problemų yra nesubalansuotas tręšimas ir tręšimo planų nesilaikymas. Todėl reikėtų politinių sprendimų, pagrįstų moksliniais tyrimais ir rezultatais. Renginio pabaigoje buvo aplankyti LAMMC eksperimentiniai laukai. Dr. Antanas Ronis

pristatė Žemdirbystės instituto veiklą, akad. V. Ruzgas, dr. Dalia Feizienė ir dr. Virginijus Feiza supažindino su įvairių augalų skirtingomis auginimo technologijomis.

Birželio 15 d. nuotoliniu būdu vyko ŽŪMMS Jaunųjų mokslininkų stipendijų konkursui pateiktų paraiškų vertinimo ekspertų komisijos posėdis, kuriame nutarta siūlyti LMA prezidiumui skirti LMA Jaunųjų mokslininkų stipendijas.

LMA nariai ne tik mini savo jubiliejines datas, bet ir LMA interneto svetainėje skelbia straipsnius apie savo veiklą. Akad. G. Staugaitis pateikė straipsnį „Azoto tarša ir galimi jos mažinimo būdai“. Azotas – gyvybės pagrindas. Jis įeina į augalų, gyvūnų ir mikroorganizmų sudėtį. Todėl žmonėms ir gyvūnams reikia baltymingo maisto, kurį pasisavina per virškinimo organus, augalams – amonio jonų ir nitratų, juos augalai iš dirvožemio pasiima šaknimis. Azoto yra ir ore (net 78 proc.), bet, deja, nei gyvūnai, nei daugelis augalų dujine forma jo

pasisavinti negali. Mineralinių azoto trąšų gamyba prasidėjo XIX a. pabaigoje ir nuolat plečiasi. Ši pramonės šaka prisidėjo prie žmonijos aprūpinimu maistu. Jei iki XX a. aštuntojo dešimtmečio mineralinių trąšų azotas buvo įvardijamas kaip maisto gamybos variklis, tai vėliau imta kalbėti apie jo sukeliamus neigiamus padarinius. Dėl azoto pertekliaus šios problemos tapo vis skaudesnės. Moksliniuose straipsniuose, apžvalgose, konferencijose pateikiami duomenys atskleidžia didėjančias nitratų koncentracijas upėse, ežeruose, gruntiniuose vandenyse, šuliniuose, net vandenynuose.

Gegužės 5 d. akad. Egidijus Šarauskis šventė 50 metų jubiliejų ir parengė [straipsnį „Žemės ūkio inžinerija – nuorankinių įrankių iki savaeigių robotų“](#).

Birželio 28 d. akad. Pavelas Duchovskis šventė 70 metų jubiliejų ir akad. Giedrė Samuolienė parengė [straipsnį](#) apie akademiko mokslinę veiklą. •

Reda Daukšienė,
ŽŪMMS mokslinė sekretorė

Technikos mokslų skyriuje

Antrajame ketvirtyje patvirtintos ekspertų komisijos vertino 2021 m. konkursams teiktas paraiškas ir skelbė vertinimo rezultatus. LMA prezidiumo patvirtinta technologijos mokslų srities ekspertų komisija vertino Lietuvos Respublikos Prezidento Jono Žemaičio (inžinerijos ir technologijos mokslų studijų kryptį) stipendijų 2021 m. konkursui teiktas paraiškas ir atrinko kolegijų, aukštųjų mokyklų pirmosios ir antrosios studijų pakopų kandidatus minėtoms stipendijoms. Ekspertų komisija taip pat atliko darbą atrenkant kandidatus LMA Jaunųjų mokslininkų 2021 m. stipendijoms gauti.

Birželio 16 d. LMA įvyko Technikos mokslų skyriaus organizuotas nuotolinis seminaras

„Ateitis – informacinių technologijų iššūkiai visuomenei“. Tobulas informacinių technologijų naudojimas ir pažangos naujovių sekimas lemia visų lygių valdžios, mokslo ir studijų, verslo, pramonės ir beveik kiekvienos informacinės technologijas vartojančios organizacijos, taip pat ir kiekvieno žmogaus veiklą ir sprendimų lygį, pažangą bei sėkmę. Seminaras vyko gyvai ir sulaukė didelio susidomėjimo. Dalyviai, atstovaujantys Lietuvos mokslo ir studijų institucijoms, pramonės ir verslo organizacijoms, aktyviai diskutavo bei teikė siūlymus esamai situacijai gerinti.

Birželio 22 d. vyko LMA narių visuotinis susirinkimas, kuriame LMA užsienio narys Czinde Cao (Jinde Cao, Kinija) virtualiai skaitė inauguracinį

pranešimą „Tinklų dinamika ir jų impulsinis valdymas“ (*Network dynamics and pinning control*). LMA tikruoju nariu išrinktas VU profesorius dr. Romas Baronas (elektronika ir informatika), o LMA užsienio nariu išrinktas prof. Janušas Kacpzykas (Janusz Kacprzyk, elektronika ir informatika). Visuotiniame susirinkime pasirašius LMA bendradarbiavimo sutartį su Punsco Lenkijos lietuvių bendruomene ir Punsco valsčiumi, akad. Adolfas Laimutis Telksnys viešėjusiems punskiečiams demonstravo lietuviškai kalbančią robotą, kuris galėtų gimnazijose būti puiki informacinių lingvistinių technologijų mokymo priemonė. •

Dr. Bronius Jaskėlevičius,
TMS mokslinis sekretorius

Jaunosios akademijos veikla

Balandžio mėnesį Skandinavijos–Baltijos šalių parazitologų draugija (SBSP), Gamtos tyrimų centras (GMC) ir LMAJA surengė 9-ąją Skandinavijos–Baltijos šalių parazitologų draugijos konferenciją „Parazitai besikeičiančiame pasaulyje“. Konferencijai pirmininkavo LMAJA narys dr. Vaidas Palinauskas. Nuotoliniame renginyje dalyvavo 173 dalyviai iš 26 šalių. Konferencijoje diskutuota apie žuvų ir vandens parazitus, vektorių pernešamas ligas, parazitų genomiką ir evoliuciją bei ekologinę parazitologiją.

Gegužės 5 d. įvyko Europos mokslo akademijų federacijos (ALLEA) ir Suomijos akademijų tarybos organizuotas atviras tarptautinis simpoziumas, skirtas mokslo tarpdalykiškumui skatinti, t. y. peržengti mokslo sričių, kryptų ir šakų ribas, kuriame dalyvavo ir LMAJA nariai. Renginyje vyko hibridiniu būdu – Suomijos mokslininkai pranešimus skaitė salėje, kitų šalių mokslininkai ir politikai – nuotoliniu būdu. Simpoziume tarptautiniu mastu pripažinti mokslininkai, politikos formuotojai ir pilietinės visuomenės atstovai ieškojo atsakymų į klausimus: kaip tarpdalykiniai tyrimai gali didinti mokslo įtaką visuomenei? Kaip keičiasi mokslo ir politikos ribos? Kaip kovoti

9th Conference of the Scandinavian - Baltic Society for Parasitology

Skandinavijos–Baltijos šalių parazitologų draugijos konferencija „Parazitai besikeičiančiame pasaulyje“. LMAJA archyvo nuotr.

su mokslo dezinformacija? Ar tarpdalykiniai tyrimai yra raktas į ateitį?

Birželio mėn. LMA prezidiumas paskyrė 15 stipendijų geriausiems šalies jauniems humanitarinių, socialinių, fizinių, biomedicinos, technologijos ir žemės ūkio mokslo sričių mokslininkams. Tarp apdovanotųjų ir LMAJA narės dr. Viktorija Vaštakaitė-Kairienė ir dr. Aldona Balčiūnaitė, pelnusi šią prestižinę paramą jau

antrą kartą. LMA įvertinimas skatina jaunųjų mokslininkų mokslinę kūrybinę veiklą ir konkurenciją siekiant įgyvendinti tiriamuosius darbus.

LMAJA nariai toliau bendradarbiauja su LMA skyriumi „Mokslininkų rūmai“, rengdami paskaitas moksleiviams. •

Dr. Mindaugas Gedvilas, LMA Jaunosios akademijos pirmininkas, dr. Diana Marčiulytė, LMA Jaunosios akademijos vicepirmininkė

RENGINIAI – KONFERENCIJOS – AKADEMINIAI SKAITYMAI

DNR diena Lietuvoje

Balandžio 25 d. minima DNR diena, simboliškai prisimenant 1953-uosius, kai Džeimsas Diujis Votsonas (James Dewey Watson) su Franciu Hariu Komptonu Kriku (Francis Harry Compton Crick) paskelbė nustatę DNR sudėtį. Tai turėjo neišmatuojamą įtaką genetikos mokslo plėtrai.

Akad. Vaidučio Kučinsko iniciatyva, DNR diena nuo 2008-ųjų pradėta minėti ir Lietuvoje, organizuojami mokinių darbų konkursai paskelbtomis genetikos temomis. Keletą pastarųjų metų DNR dienos minėjimo renginiai gyvai vykdavo Lietuvos mokslų akademijoje (LMA). Šiemet,

balandžio 23 d., renginys įvyko virtualiai. Iš klausius Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto (VU MF) dekanas prof. Algirdas Utkaus sveikinimo žodžio, akad. V. Kučinskas supažindino susirinkusią mokinių ir mokytojų auditoriją su LMA, jos struktūra, nariais ir vykdoma veikla.

Vėliau vyko VU MF Biomedicinos mokslų instituto Žmogaus ir medicininės genetikos katedros doc. dr. Laimos Ambrozaitės paskaita „Žmogaus genomo projektai“. Katedros doktorantė Gunda Petraitytė apžvelgė konkursui pateiktus mokinių darbus, pasidalijo išpūdziais ir nusakė pagrindines

darbų tendencijas. Apdovanoti 2021 m. mokinių darbų nacionalinio konkurso, skirto DNR dienos minėjimui Lietuvoje, laimėtojai: moksleiviai ir jiems darbus parengti padėję mokytojai.

Nacionalinį konkursą rengia Lietuvos žmogaus genetikos draugija kartu su VU, Lietuvos moksleivių neformaliojo švietimo centru, Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, LMA, UAB „Thermo Fisher Scientific Baltics“ ir UAB „Biotechpharma“. •

Dr. Ingrida Domarkienė, VU MF Biomedicinos mokslų instituto Žmogaus ir medicininės genetikos katedros mokslo darbuotoja

Žmogaus ir gamtos sauga

Gegužės 5–6 d. Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) Žemės ūkio akademijoje įvyko 27-oji tarptautinė mokslinė praktinė konferencija „Žmogaus ir gamtos sauga 2021“, kurią organizavo VDU ir LMA. Dėl besitęsiančios pandemijos konferencija vyko nuotoliniu būdu.

Tradicinė konferencija „Žmogaus ir gamtos sauga“ vyksta kasmet nuo 1994 m. pažymint pasaulines Sveikatos, Aplinkos apsaugos bei Darbuotojų saugos ir sveikatos dienas. Konferencijos tikslas – tarpusavyje susietų žmogaus saugos ir sveikatos, technologijų

vystymo bei gamtos apsaugos tyrimų rezultatų skelbimas sudarant galimybę mokslininkams ir kitiems (ypač jauniems tyrėjams) skleisti rezultatus ne tik tarp mokslininkų ir studentų, bet ir tarp ūkininkų, žemės ir miškų ūkio ar kitų sričių specialistų, populiarinti žmonių saugos bei gamtos apsaugos nuostatas.

Konferencijos darbas vyko trijose sekcijose: Tausojančios gamybos ir perdirbimo technologijos. Ergonomika, profesinė sauga; Aplinka ir sveikata; Ekologija, darni miškininkystė. Pranešimus skaitė akademikai, VDU, Kauno technologijos, Lietuvos sveikatos mokslų, Vilniaus Gedimino technikos universitetų, Gamtos tyrimų centro, Lietuvos agrarinių ir miškų mokslų centro, taip pat Kauno, Šv. Ignaco Lojolos, Socialinių mokslų, Vilniaus technologijų ir dizaino kolegijų mokslininkai, Aplinkos ministerijos bei verslo atstovai. Sekcijose perskaityti 48 žodiniai pranešimai ir parodytas 31 standinis pranešimas.

Pranešimai žemės ūkio inžinerijos tematika buvo skaitomi pirmojoje

konferencijos sekcijoje. Gausus šios srities jaunųjų ir patyrusių mokslininkų būrys pristatė naujausius žemės ūkio technologijų ir mašinų poveikio aplinkai, klimato kaitai mokslinių tyrimų rezultatus. Šių tyrimų aktualumas puikiai matyti iš tokių pranešimų kaip „Dirvos suspaudimo galulaukėse vertinimas panaudojant telemetrinės sistemos duomenis“, „Dronų panaudojimo žemės ūkyje galimybių analizė“, „Juostinio žemės dirbimo ir sėjos mašinų poveikio dirvožemiui, energijos ir ekonominės sąnaudos bei aplinkai vertinimas“, „Javų kombainų technologinių operacijų įtaka globalinio atšilimo potencialui“, „Gyvulininkystės ūkio technologinių procesų sukeliamo aplinkos triukšmo ir jo sklaidos tyrimas“ ir kitų.

Atrinkti konferencijos straipsniai skelbiami mokslo straipsnių rinkinyje „Žmogaus ir gamtos sauga“, referuojamame EBSCO Central & Eastern European Academic Source (CEEAS) duomenų bazėje. •

Akad. Egidijus Šarauskis

Saulės ir vėjo broliai

Gegužės 10 d. nuotoliniu būdu įvyko Biologijos, medicinos ir geomokslų skyriaus organizuoti akademiniai skaitymai „Geologai – saulės ir vėjo broliai“, skirti akad. Algimanto Grigelio 90-ties metų jubiliejui. Jubilatas savo pranešime „Jūros geologinis periodas Žemės istorijoje“ apžvelgė Lietuvos ir pasaulio jūros periodo nuosėdose atrastų foraminiferų taksonominius vienetus, jų aukštesniųjų taksonų sistematikos, filogenijos ir foraminiferų zonų stratigrafijos klausimus.

Akad. A. Grigelis yra žymus Pabaltijo srities jūros sistemos tyrėjas. Jis sukūrė

šio regiono foraminiferų zoninę stratigrafijos schemą, parengė borealinės paleozoogeografijos srities jūros sistemos foraminiferinių zonų koreliaciją, nustatė jų chronostratigrafinę seką. Jo vardu pavadinta viena fosilinių foraminiferų gentis (Grigelis) ir kelios rūšys.

Ižangos ir sveikinimo žodžius tarė LMA BMGMS pirmininkas Vaidutis Kučinskas ir LMA prezidentas Jūras Banys. Ižvalgą apie akad. A. Grigelio pagrindines mokslinių tyrimų kryptis mikropaleontologijoje, stratigrafijoje, regioninėje geologijoje,

jūros geologijoje ir mokslo istorijoje padarė akad. Robert Mokrik.

Diskusijose dalyvavo akademikai Sigita Podėnas, Aivaras Kareiva, prof. Juozas Paškevičius, LMA Vrublevskio bibliotekos direktorius dr. Sigita Narbutas, Lietuvos geologijos tarnybos direktoriaus pavaduotoja dr. Jolanta Čyžienė, Lietuvos geologijos sąjungos prezidentė dr. Vaida Šeirienė, Geologijos įmonių asociacijos tarybos narys, UAB „Grotas“ direktorius Antanas Marcinonis. •

BMGM skyriaus informacija

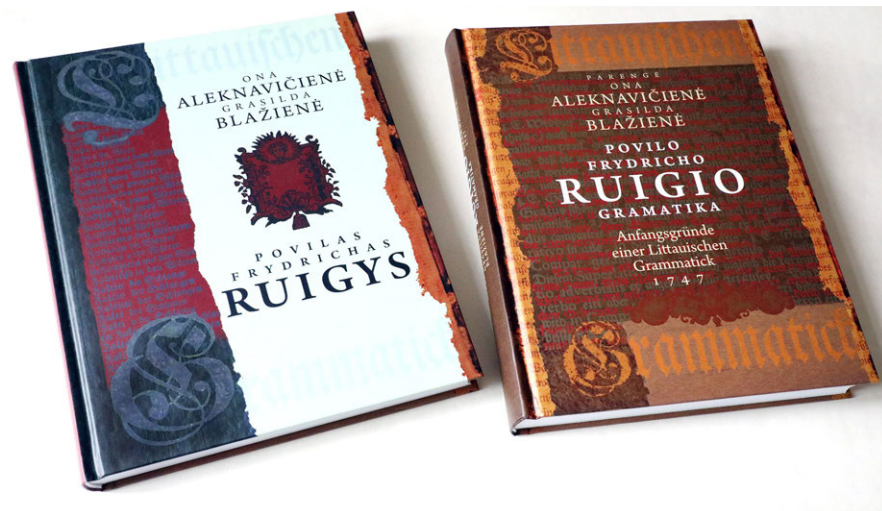
Leidiniai apie Povilą Ruigį

Gegužės pabaigoje mokslo bendruomenę pasiekė džiugi naujiena – pirmą kartą Lietuvoje išleisti du kapitaliniai mokslo leidiniai: mudviejų, šių eilučių autorių – dr. Onos Aleknavičienės ir akademikės prof. habil. dr. Grasildos Blažienės – parengta „Povilo Frydricho Ruigio gramatika *Anfangsgründe einer Littauischen Grammatick, 1747*“ [faksimilė, kritinis leidimas, vertimas. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2020], kuri iki šiol nebuvo išversta į lietuvių kalbą, ir „Povilas Frydrichas Ruigys“ [monografija, gramatikos indeksai. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2020].

P. F. Ruigio gramatika *Anfangsgründe einer Littauischen Grammatick* (Lietuvių kalbos gramatikos pradmenys), išėjusi 1747 m. Karaliaučiuje, iki šiol į lietuvių kalbą nebuvo išversta ir mokslo reikmėms neišleista. Ji palyginti ir mažai tirta, nors svarbi ir kalbos, ir kalbotyros istorijai. Daug daugiau dėmesio sulaukė jo tėvo Pilypo Ruigio kalbiniai darbai. Tapo akivaizdu, kad atėjo ne tik laikas, bet ir būtinybė paskelbti ir P. F. Ruigio gramatiką lietuvių kalba.

Ši gramatika būtina lingvistinės minties istorijai pažinti. Ji ypač aktuali rašomosios lietuvių kalbos istorijos tyrėjams – kaip veikalas, sisteminės kalbos duomenis, kodifikavęs XVIII a. vidurio ortografijos, morfologijos, leksikos bei sintaksės normas. Ruigio gramatika ne tik perėmė aktualius teorinius ankstesnių gramatikų teiginius, bet ir tapo atspirtimi vėlesnių gramatikų autoriams – pirmiausia Gotfrydui Ostermejeriui, XVIII a. pabaigoje paskelbusiam naują lietuvių kalbos gramatiką *Neue Littauische Grammatick* (1791), paskui Kristijonui Gotlybui Milkui, vėl grįžusiam prie Ruigio ir parengusiam pataisytą bei papildytą jo gramatikos leidimą *Anfangs-Gründe einer Littauischen Sprach-Lehre* (1800).

Gramatika rašyta Karaliaučiaus universiteto Lietuvių kalbos seminaro docento P. F. Ruigio ir buvo skirta visų pirma šio seminaro lankytojams, būsimiems kunigams ir mokytojams, todėl formavo tolesnę bendrinės kalbos vartojimo viešajame gyvenime tradiciją. Knygoje išsamiai pateikiamos gramatikos išorinės ypatybės,

t. y. saugojimo vieta, signatūra, konvoliuto sandara, proveniencija, įrišas, formatas, apimtis, aptariamai šriftai ir spauda, gramatikos turinys ir rubrikacija, publikuojama faksimilė, dokumentinis perrašas, vertimas, tekstologiniai ir dalykiniai komentarai.

Rengiant monografiją apie vieną XVIII a. autorių, turėti du gana platūs tikslai. Pirmasis iš jų – nustatyti naujų biobibliografinių duomenų apie Povilą Frydrichą Ruigį (Paul Friedrich Ruhig, ~1721–~1785) ir jo tėvą Pilypą Ruigį (Philipp Ruhig, 1675–1749), kad būtų galima naujai pamatyti jų indėlį į lietuvių kalbotyrą ir kultūrą. Antrasis – išryškinti lingvistinių idėjų perimamumą ir išskirtines P. F. Ruigio gramatikos ypatybes. Siekiant šių tikslų, pirmą kartą imtasi tarpdalykinių tyrimų, apimančių ir šeimos, ir veikalo istoriją. Šios dvi tyrimo kryptys lėmė ir dvi tiriamąsias monografijos dalis: pirmoji – daugiausia apie garsios XVIII a. Prūsijos Lietuvos šeimos narius ir jų bendražygius (G. Blažienė), antroji – apie patį kūrinių ir jo dialogą su ankstesniais kalbiniais bei religiniais veikalais (O. Aleknavičienė).

Pirmoje dalyje „Įmintos ir neįmenamos Povilo Frydricho Ruigio gyvenimo ir kūrybos mįslės“ autoriaus asmenybei, gramatikos sukūrimo aplinkyboms nustatyti atliktas istorinis tyrimas: archyvinių dokumentų paieška bei analizė. Be archyvinių dokumentų būtų sunku įvertinti abiejų Ruigių – Įsrutiės apskrities Vaikarkiemio klebono Pilypo ir jo sūnaus Povilo Frydricho – socialinę

bei kultūrinę aplinką, apibendrinti jų mokslinę veiklą ir jos įtaką XVIII–XIX a. kalbai bei kalbotyrai. Mokslo visuomenei pirmą kartą pateikiama Vokietijos ir Latvijos archyvuose rastų dokumentų bei kitų šaltinių (ir pirminių, ir antrinių) analizė, leidžianti pažinti visą Ruigių šeimą, gramatikos sukūrimo istoriją bei aplinkybes. XVIII a. pirmoji pusė svarbi Prūsijos Lietuvos kalbai ir raštijai. Ir vienos, ir kitos raidą lėmė politinė, socialinė, ekonominė ir kultūrinė situacija.

Lietuvių raštijai nusipelnusių žmonių biografijos buvo ir tebėra pateikiamos remiantis ne tik jų pačių nurodytais faktais, bet ir karaliams bei valdžios institucijoms rašytais laiškais. Aišku, kad būta daug epistolinio žanro šaltinių, tačiau nagrinėjant rūpimą temą, laiškų, iš kurių paaiškėtų gyvenimo, kalbos bei kūrybos nuostatos, rasta mažai. Veikiausiai vienus išblaškė istorijos gūsiai, kiti dingo, treči dar nepateko į senosios lietuvių raštijos tyrėjų akis bei rankas. Ruigių šeima, palikusi didžiai vertingų darbų, vis dar apgaubta paslapčių – ir visų šeimos narių gyvenimas, ir veikla. Ruigių amžininkai, skubėję rašyti ir publikuoti žinias, pagrįstas autentiška medžiaga, sukaupe unikalių ir neįkainojamų duomenų, nepraradusių reikšmės ir daugiau kaip po 200 metų. Tiksliausių istoriografinių žinių apie XVIII a. pirmosios pusės lietuvių kalbos situaciją, kalbos dalykus ir jos tyrėjus randame spausdintuose pačių lietuvių raštijos veikėjų darbuose.

Leidiniai apie Povilą Ruigį

»»

P. F. Ruigys buvo bene vienintelis pasaulietis XVIII a. pirmosios pusės lietuvių raštijos istorijoje. Tuo laiku lietuviškai kalbėjo dar nemažai Rytų Prūsijos gyventojų, todėl valdžia buvo priversta atsižvelgti į tą faktą ir rūpintis lietuvių kalbos mokymu Karaliaučiaus ir Halės universitetų Lietuvių kalbos seminaruose. Su Karaliaučiaus universiteto Lietuvių kalbos seminaru susijęs ne tik pats P. F. Ruigys, bet ir jo gramatikos talkininkai: Frydrichas Tiška (Friedrich Tyschka, 1712–1788) ir Georgas Ernstas Rėkertas (George Ernst Roeckert). Medžiaga monografijai dažniausiai buvo renkama iš beveik netirtų rankraštinių šaltinių, saugomų Prūsijos kultūros paveldo Slaptajame valstybiniame archyve Berlyne, tiksliausiai, iš tų XVIII a. pradžios rankraščių, kurie išliko ir per XVIII a. pradžios (1709–1711) marą, nusinešusių beveik pusę Prūsijos Lietuvos gyventojų, ir per karus bei kitas istorijos sumaištis. Naujų žinių ieškota ir spausdintuose įvairaus pobūdžio XVIII–XX a. veikaluose.

Antroji monografijos dalis „Povilo Frydricho Ruigio *Anfangsgründe einer Littauischen Grammatick* – penktoji Prūsijos Lietuvos lietuvių kalbos

gramatika“ skiriama P. F. Ruigio gramatikos analizei. Į šį veikalą žiūrima kaip į lituanistinės veiklos tradiciją Prūsijos Lietuvoje sėkmingai tęsiantį kūrinių. Kultūrinis ir literatūrinis gyvenimas, ypač suaktyvėjęs dėl Prūsijos Karalystės švietimo politikos ir siekio įvesti privalomąjį pradinį mokslą lietuvių kalba, produktyviausias buvo būtent XVIII a. 3–5-ame dešimtmetyje. Tyrimas atliekamas dviem kryptimis: pirmiausia aprašomos gramatikos kaip šaltinio išorinės ypatybės (konvoliuto sandara, bibliotekos duomenys, proveniencija, įrišas, šriftai), paskui – gramatikos kaip veikalo ypatybės (paratekstualumas ir struktūra). Nors gramatikos pratarinėje Ruigys sako, kad neturėjo tikslo išdėstyti bendruosius lietuvių kalbos dėsnius ir savo veikalą įvardijo tik kaip *lietuvių kalbos gramatikos pradmenis*, tačiau iš tiesų joje yra ir lyginamosios kalbotyros, ir akcentologijos, ir dialektologijos duomenų. Kai kuriuos dalykus jis, be abejo, perėmė iš ankstesnių lietuvių kalbos gramatikų, todėl monografijoje tiriamas santykis tarp ankstesniųjų gramatikų ir P. F. Ruigio gramatikos, kurios tarminį pagrindą sudaro

Prūsijos Lietuvos vakarų aukštaičių pietinė patarmė, turėjusi didelės įtakos renkantis pagrindą dabartinei bendrinei lietuvių kalbai jos formavimosi laikotarpiu. Gramatikoje kodifikuotos XVIII a. vidurio fonetinės, morfolginės, leksinės ir sintaksinės normos. Joje užfiksuota apie 9 000 lietuviškų žodžių formų, todėl ir sinchroninė, ir diachroninė analizė gali duoti įdomių rezultatų įvairiomis kryptimis dirbantiems kalbininkams. Monografijoje daugiausia dėmesio skiriama įvairuojantiems kalbos faktams ir tiems reiškiniams, kurie vėliau nunyko ar pakito.

Taigi monografijoje remiamasi įvairių humanitarinių mokslų teikiamomis tyrimų galimybėmis ir einama nuo žmogaus prie kūrinių. Einama neišleidžiant iš akių socialinės ir kultūrinės aplinkos veiksnių, turėjusių lemiamos įtakos autoriaus, teksto ir kultūros, kurioje jie atsirado ir gyvavo, dialogui. Suprantant, kad šitoje mokslineje kelionėje dar lieka daug neaplankytų vietų, kiekvieną kartą stengiamasi tai pasakyti, parodyti perspektyvias kryptis ir paskatinti kitus leisti į tolesnes paieškas. •

Dr. Ona Aleknavičienė
ir akad. Grasilda Blažienė

Informacinių technologijų iššūkiai

Birželio 16 d. nuotoliniu būdu įvyko LMA Technikos mokslų skyriaus organizuotas seminaras „Ateitis – informacinių technologijų iššūkiai visuomenei“. Jame dalyvavo per 30 mokslo, švietimo, verslo ir valdžios institucijų atstovų.

Pranešimus skaitė akademikai Gintautas Žintelis („Informacinių

technologijų valstybinė politika“), Gintautas Dzemyda („Dirbtinis intelektas ir duomenų mokslas“), Adolfas Laimutis Telksnys („Žmonių ir mašinų bendruomenė“), Kauno technologijos universiteto rektorius prof. Eugenijus Valatka („Informacinių technologijų specialistų rengimo problemos“), INFOBALT generalinis direktorius

Mindaugas Ubartas („Siūlymai ir būtinai veiksmai technologinei Lietuvos transformacijai“), dr. Irmantas Kandratavičius („Sumanus daiktų internetas sumaniai Lietuvai“). Pranešimams pasibaigus, vyko aktyvi diskusija. Seminaro dalyviai, apsvaistę informacinių technologijų būklę ir jų ateitį Lietuvos valstybėje, priėmė rezoliuciją. »»

Lietuvos Respublikos Prezidentui
Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkei
Lietuvos Respublikos Ministrui Pirmininkei

SEMINARO „ATEITIS – INFORMACINIŲ TECHNOLOGIJŲ IŠŠŪKIAI VISUOMENEI“ REZOLIUCIJA

2021 m. birželio 16 d.

Lietuvos valstybė savo gyventojams turi užtikrinti gerovę, tvarką, ekonominę augimą, saugumą. Šiam tikslui siekti gali ir turi padėti informacinės technologijos (IT): dirbtinis intelektas, robotizacija – skaitmeniniai veiklos procesai ir tinklai, judančios, su žmonėmis bendraujančios savavaldės mašinos, daiktų internetas. Valstybė tam turi būti pasirengusi: turėti šios srities profesionalių specialistų, šiuolaikinę IT struktūrą ir pasiruošusią ją naudoti visuomenę.

Lietuvos mokslų akademijos seminaro dalyviai – švietimo, studijų, mokslo, bibliotekų, gamybos sričių specialistai, – apsvairstę IT būklę ir jų ateitį valstybėje, siūlo:

1. Tarp valstybės prioritetų ypatingą dėmesį skirti IT valdymo sričiai – šią veiklą vykdyti ir koordinuoti priskirti vienai ministerijai su aiškiai suformuluota misija, įpareigojimais, įgaliojimais ir valdomais ištekliais.
2. Parengti bendrojo lavinimo mokyklų IT mokymo modernizavimo, robotinio raštingumo ugdymo programas. Įgyvendinti nuoseklią IT mokytojų rengimo ir dėstytojų motyvacijos programą skiriant tam papildomų skatinimo priemonių. Skirti valstybinę finansinę paramą gabiausiems Lietuvos studentams siekiant pritraukti juos į IT srities studijų programas.
3. Skatinant ekonomikos augimą, plėtoti IT inovacijas: daiktų internetą, didžiuosius duomenis, žmonių su mašinomis sąveikos valdymą, dirbtinį intelektą, IT diegimą regionuose, visuomenės mokymosi motyvaciją, spręsti socialinius senėjimo, sveikatos, aplinkosaugos uždavinius.
4. Mokslo ir studijų institucijose kartu su verslo įmonėmis stiprinti dirbtinio intelekto produktų kūrimą, plėtoti kalbų vartojimo informacines technologijas, tarp jų užtikrinančias lietuvių – šnekamosios ir rašytinės kalbos vartojimą žmonių bei mašinų bendruomenėje.
5. Žiniasklaidoje sistemingai aiškinti visuomenei IT privalumus, aukštos kvalifikacijos IT darbuotojų reikšmingumą, kibernetinio saugumo svarbą.

Lietuvos mokslų akademijos prezidentas akad. Jūras Banys

LMA stipendijos geriausiems jauniesiems mokslininkams

Birželio 22 d. LMA prezidiumas, remdamasis mokslų skyrių ekspertų komisijų LMA Jaunųjų mokslininkų stipendijoms gauti siūlymais, paskyrė 15 stipendijų geriausiems šalies jauniems humanitarinių, socialinių, fizinių, biomedicinos, technologijos ir žemės ūkio mokslo sričių mokslininkams. LMA nuo 2010 m. kasmet organizuoja LMA Jaunųjų mokslininkų stipendijų konkursą, tuo siekiama skatinti jaunųjų mokslininkų mokslinę kūrybinę veiklą ir konkurenciją, remti talentingų jaunųjų mokslininkų tiriamuosius darbus. Stipendijos skiriamos mokslininkams iki 35 metų amžiaus, įgijusiems mokslų daktaro laipsnį ne anksčiau kaip prieš 5-erius metus ir turintiems Lietuvos Respublikos pilietybę. Stipendija yra šešių bazinių socialinių išmokų dydžio, skiriama kartą per

mėnesį vienerius metus nuo spalio mėn. Kandidatus stipendijai teikia mokslo ir studijų institucijos bei organizacijos arba savo kandidatūras gali išsikelti ir patys mokslininkai, pateikę paraišką.

2021 m. LMA Jaunųjų mokslininkų stipendijų konkursui buvo pateikta 80 paraiškų: 23 humanitarinių ir socialinių mokslų, 57 – fizinių, biomedicinos, technologijos ir žemės ūkio mokslų sričių iš 15 institucijų. Vilniaus universiteto (VU) mokslininkai pateikė 32 paraiškas, Kauno technologijos universiteto (KTU) – 12 paraiškų, Lietuvos agrarinių ir miškų mokslų centro (LAMMC) – šešias, po penkias paraiškas pateikė Vilniaus Gedimino technikos ir Lietuvos sveikatos mokslų universitetų (LSMU) mokslininkai, keturias paraiškas pateikė Fizinių ir technologijos mokslų

centro (FTMC), po tris – Klaipėdos universiteto ir Gamtos tyrimų centro, po dvi – Vytauto Didžiojo (VDU) ir Lietuvos sporto universitetų, Lietuvių kalbos instituto, po vieną – Mykolo Romerio universiteto, Lietuvos socialinių mokslų centro (LSMC), Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto, Šiaulių „Aušros“ muziejaus, UAB „Femtika“ mokslininkai. Paraišką taip pat pateikė laisvai samdomas darbuotojas. Kai kurie buvo nurodę, kad dirba dviejose institucijose.

Paraiškas vertino LMA sudarytos atskirų mokslų sričių ekspertų komisijos. Humanitarinių ir socialinių, fizinių, biomedicinos, technologijos ir žemės ūkio mokslų sritims buvo skirta po 3 stipendijas. Iš jų keturios stipendijos skirtos VU, po dvi – KTU, LSMU, FTMC, LAMMC, po

LMA stipendijos geriausiems jauniems mokslininkams

>>>

vieną – VDU, LSMC, UAB „Femtika“ jauniems mokslininkams.

Konkurso nugalėtojai tyrimus vykdys 12 mėnesių. Pasibaigus stipendijų mokėjimo laikui, mokslininkai pateiks ataskaitas apie vykdytų tyrimų rezultatus. Jeigu ataskaita bus įvertinta teigiamai, pakartotinai gauti stipendiją naujiems tyrimams vykdyti galima pretenduoti po dvejų metų. Stipendijų konkurso nugalėtojams pažymėjimus numatoma įteikti 2021 m. rugsėjo 21 d. per LMA narių visuotinį susirinkimą.

2021–2022 m. LMA Jaunųjų mokslininkų stipendijos skirtos:

HUMANITARINIŲ IR SOCIALINIŲ MOKSLŲ SRITYJE:

- **dr. Mangirdui Morkūnui** (VU), tyrimų tema „Jaunimo neformaliosios ekonomikos tyrimai“;
- **dr. Živilei Pabijutaitei** (VU), tyrimų tema „Filosofiniai temporalinės logikos aspektai“;
- **dr. Rūtai Ubarevičienei** (Lietuvos socialinių mokslų centras), tyrimų tema „Socioerdvinės struktūros kaita“.

FIZINIŲ MOKSLŲ SRITYJE:

- **dr. Elenai Adomaitienei** (FTMC), tyrimų tema „Neuroninių osciliatorių masyvo dinamikos valdymas“;
- **dr. Aldonai Balčiūnaitei** (FTMC), tyrimų tema „Katalizinių sistemų kuro elementams formavimas“;
- **dr. Aleksejui Žarkovui** (VU), tyrimų tema „Pereinamųjų metalų vitlokito sintezė“.

BIOMEDICINOS MOKSLŲ SRITYJE:

- **dr. Juliiui Burkauskui** (LSMU), tyrimų tema „Išemine širdies liga sergančiųjų gyvenimo kokybė“;
- **dr. Pauliui Ruzgiui** (VDU), tyrimų tema „Elektroporacija ir elektropurškimas“;
- **dr. Vaidotui Stankevičiui** (VU), tyrimų tema „DNR metiltransferazė specifiskas genomo žymėjimas“.

TECHNOLOGIJOS MOKSLŲ SRITYJE:

- **dr. Linui Jonušauskui** (UAB „Femtika“), tyrimų tema

„Medicininų darinių gamyba femtosekundiniu lazeriu“;

- **dr. Viktorijai Eisinaitei** (KTU), tyrimų tema „Modifikuotos struktūros ir mitybinės vertės maisto produkto, skirto personalizuotai mitybai, sukūrimas ir charakterizavimas“;
- **dr. Gintarei Kručaitėi** (KTU), tyrimų tema „Naujų elektroaktyvių medžiagų sintezė ir tyrimas“.

ŽEMĖS ŪKIO MOKSLŲ SRITYJE:

- **dr. Vytautei Starkutei** (LSMU), tyrimų tema „Savaiminių raugų mikrobiotos tyrimai ir potencialių mikroorganizmų maisto ir pašarų (bio)technologijų plėtrai atranka“;
- **dr. Viktorijai Vaštakaitei-Kairienei** (LAMMC), tyrimų tema „Dirbtinio apšvietimo optimizavimas efektyviai azoto apykaitai augaluose“;
- **dr. Renaldui Žydeliui** (LAMMC), tyrimų tema „Aerodistancinių duomenų taikymas, prognozuojant miežių derlių, jo kokybę ir makroelementų įsisavinimą mažo našumo dirvožemiuose“.

Dr. Jadvyga Olechnovičienė, BMGMS mokslinė sekretorė

Skyriaus „Mokslininkų rūmai“ renginiai

Per antrąją 2021 m. ketvirtį skyrius organizavo 13 renginių. Daugelis jų buvo ciklo „Mokslų žinių dienos“ nuotolinės paskaitos mokslieviams ir suaugusiems, trečiojo amžiaus universiteto klausytojams, surengtos drauge su LMA Jaunosios akademijos (LMAJA) lektorais, akademikais, kitų mokslo institucijų mokslininkais. Balandžio 13 d. skyrius su LMAJA pakvietė klausytojus į renginio iš ciklo „Mokslų žinių dienos“ nuotolinę paskaitą „Kas per „liuciferinai“ priverčia veikti tavo telefoną? Šviesą spinduliuojančios organinės medžiagos“, kurią

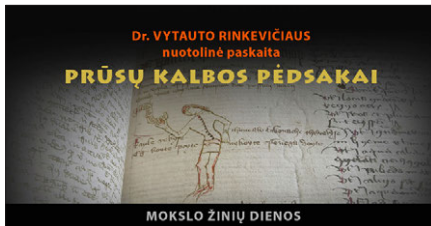
skaitė Kauno technologijos universiteto mokslininkas dr. Dalius Gudeika. Lektorius supažindino klausytojus su cheminėmis medžiagomis liuciferiniais, kurios sukelia bioluminescenciją – švytėjimą – ir randamos kai kuriuose gyvuose organizmuose. Žmogus, kopijuodamas gamtą ir mokydamsis iš jos, sugeba sukurti nuostabius dalykus, pritaikomus palengvinti žmogaus kasdieninį gyvenimą. Paskaitoje buvo kalbama apie molekulių pasaulį, organines molekules, kurios pritaikomos šviečiančioje organinėje elektronikoje kuriant naujos kartos prietaisus.

Balandžio 15 d. įvyko nuotolinė paskaita „Prūsų kalbos pėdsakai“. LMAJA narys Vilniaus universiteto (VU) Filologijos fakulteto Baltijos kalbų ir kultūrų instituto Baltistikos katedros doc. dr. Vytautas Rinkevičius >>>

Skyriaus „Mokslininkų rūmai“ renginiai

>>>

pasakojo apie prūsų kalbą ir jos rašto paminklus, buvo pristatyti naujais ne tik paties lektoriaus, bet ir kitų šių dienų prūsų kalbos tyrėjų (LMA užsienio nario prof. Pietro Umberto Dinio, prof. Iljos Lemeškino ir kitų) tyrimų rezultatai. Prūsų kalba – tai išnykusi vakarų baltų kalba, iki XVI a. pabaigos vartota Karaliaučiaus srities ir šiaurės rytų Lenkijos teritorijoje. Iš kitų mirusių baltų kalbų ji išsiskiria tuo, kad yra palikusi rašto paminklų, leidžiančių šių dienų mokslininkams ją daugiau ar mažiau patikimai rekonstruoti.

Balandžio 16 d. kartu su LMA Technikos mokslų skyriumi organizuota nuotolinė akad. Algirdo Vaclovo Valiulio paskaita „Iš geležinkelio Lietuvoje istorinės raidos“. Paskaitos Vilniaus Abraomo Kulviečio gimnazijos aštuntokams pageidavo jų pedagogai. Lektorius supažindino moksleivius su Lietuvos transporto traktais iki geležinkelio atsiradimo ir papasakojo apie bėginio transporto pradžią pasaulyje bei Rusijos imperijoje.

Visus, norinčius daugiau sužinoti apie grybus, skyrius balandžio 26 d. pakvietė į nuotolinę paskaitą „Grybų

karalystė“, kurią skaitė Gamtos tyrimų centro vyresnioji mokslo darbuotoja mikologė dr. Reda Iršėnaitė. Ji kalbėjo, kad grybai priklauso vienai didžiausių gyvų organizmų karalystei. Grybai nėra nei augalai, nei gyvūnai. Daugumos grybų kūnas sudarytas iš plonyčių siūlo pavidalo struktūrų – hifų, kurių tankus tinklas vadinamas grybiena (miceliu). Pasaulyje žinoma per 120 000 rūšių ir manoma, jog jų gali būti ne vienas milijonas. Mokslas, tiriantis grybus, vadinamas mikologija. Grybai nuo seno vartojami maistui ir vaistams.

Balandžio 29 d. skyrius kartu su BMGMS ir Lietuvos rašytojų sąjungos (LRS) leidykla pakvietė į garsaus neuromokslininko ir miego eksperto Metju Volkerio (Matthew Walker) mokslo populiarinimo knygos „Kodėl mes miegame“ sutiktuvės. Knygą pristatė BMGMS pirmininkas Vaidutis Kučinskas ir gydytoja neurologė prof. Rūta Mameniškienė. Negalėjusio dalyvauti LRS leidyklos vyr. redaktoriaus Sauliaus Repečkos pamąstymus apie šią knygą perskaitė „Mokslininkų rūmų“ vadovė Aldona Daučiūnienė.

M. Volkeris pateikia revoliucingų žinių apie miego fenomeną, atskleidamas, kaip miegas veikia mūsų fizinę ir psichinę gerovę. Akad. V. Kučinskas kalbėdamas pažymėjo, kad rašyti apie mokslą populiariai yra sudėtinga. Kaip puikų tokio rašymo pavyzdį jis pateikė lietuvių mokslininkės prof. Marijos Gimbutienės knygas. Pasak V. Kučinsko, M. Volkeris taip pat yra žmogus, sugebantis mokslu žinias, savo tyrimų medžiagą pateikti suprantamai ir prieinamai eiliniam skaitytojui. Šiais laikais, kai yra priskaičiuojama daugiau kaip 100 miego sutrikimų, kai maždaug kas antras žmogus neskliria užtektinai laiko miegui, kai nemiga

jau yra tapusi epidemija, mokslininkai vis daugiau imasi miego tyrimų.

Prof. R. Mameniškienė nuodugniai išanalizavo kiekvieną knygos dalį, supažindindama klausytojus su svarbiausiais faktais apie miegą, įdomiausiomis knygos autoriaus įžvalgomis ir tyrimų rezultatais.

Gegužės 4 d. skyrius pakvietė klausytojus į akad. Valdo Stanislovo Laurinavičiaus nuotolinę paskaitą „Fermentų panaudojimas medicinoje ir pramonėje“, kurioje jis pasakojo, kas yra fermentai, aptarė jų įvairovę ir pagrindines funkcijas bei apibūdino fermentų veikimo mechanizmus. Ypatingą dėmesį akademikas atkreipė į fermentų naudojimą analitikoje. Aptarė gliukozės matavimo kraujyje metodus ir gliukozės biosensorių veikimą. Paaiškino, kaip fermentinius amperometrinius biosensorius galima transformuoti į specifinius bioreaktorių, skirtus naujoms medžiagoms, naujiems vaistams ir bioregulatoriams sintetinti. Taip pat buvo pateiktos imobilizuotų fermentų naudojimo schemos, skirtos geriamajam vandeniui nuo polifenolių valyti ir geriamajam vandeniui regeneruoti kosminiuose laivuose.

Jau septintus metus skyrius talkina Valstybinei lietuvių kalbos komisijai (VLKK) organizuojant „Sraigės“ apdovanojimo iškilmes LMA. Šį kartą renginys sutapo su Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos diena. Gegužės 7 d. VLKK įteikė apdovanojimus už

>>>

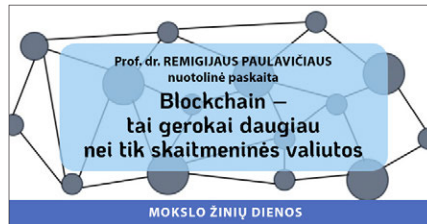

Skyriaus „Mokslininkų rūmai“ renginiai

>>>

reikšmingus darbus lietuviškos terminijos kūrimo, mokslo kalbos puoselėjimo ir visuomenės kalbinio švietimo srityse. Dėl pandemijos LMA ir VLKK organizuojamas Lietuvių kalbos dienų baigiamasis renginys šiemet vyko nuotoliniu būdu. VLKK pirmininkas Audrys Antanaitis, pradėdamas renginį, sakė, kad nepaisant laikmečio sunkumų stengtasi išlaikyti pasididžiavimo atmosferą ir apdovanoti nusipelnčius žmones už reikšmingus darbus. Skulptūrėlės „Sraigė“ (autorius Rokas Dovydenas) ir diplomai šiemet įteikti dviem laureatams: VU Gyvybės mokslų centro Biomokslų instituto prof. dr. Ernestui Kutorgai ir kraštotyrininkui, Kėdainių krašto vardyno tyrėjui ir populiariojui, kalbinio švietimo organizatoriui Rytui Tamašauskui. Renginyje taip pat dalyvavo LMA prezidentas Jūras Banys, viceprezidentas Zenonas Dabkevičius, VLKK narė, Apdovanojimų atrankos komisijos pirmininkė, Lietuvių kalbos instituto direktorė dr. Albina Aukšoriūtė.

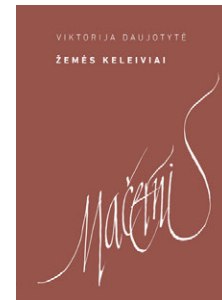
Tęsdamas renginių ciklą „Mokslo žinių dienos“, skyrius gegužės 13 d. pakvietė klausytojus į VU Teorinės fizikos ir astronomijos instituto mokslo darbuotojos dr. Renatos Minkevičiūtės nuotolinę paskaitą „Saulės planetų

gerokai daugiau nei tik skaitmeninės valiutos“. Lektorius papasakojo apie šią blokų grandinių technologiją. Buvo parodyta, kaip būtų galima patyrinti tikrąjį *Blockchain*, kaip pavyzdį pasirinkus patį pirmąjį (angl. *Genesis*) *Bitcoin* tinklo bloką. Paskaitos klausėsi 30 dalyvių iš *Vilnius Tech*, Lietuvos Junior Achievement nevyriausybinės organizacijos, Lietuvos agrarinio ir miškų mokslų centro Žemdirbystės instituto, Vilniaus, Kauno, Tauragės, Šakių ir Joniškio rajono ugdymo įstaigų bei Marijampolės trečiojo amžiaus universiteto.

Birželio 3 d. pažymint poeto Vytauto Mačernio (1921–1944) gimimo šimtmetį LMA interneto svetainės „Naujienose“ paskelbta ištrauka iš fenomenologės, literatūrologės akad. Viktorijos Daujotytės parengtos knygos „Žemės keleiviai. Mačernis“. Knygoje išsamiai analizuojamas

V. Mačernio kartos poetų žemininkų sudėtingas gyvenimo ir kūrybos kelias. Jaunų poetų žemininkų – Kazio Bradūno, Eugenijaus Matuzevičiaus, Broniaus Krivicko, Juozo Kėkšto,

Alfonso Nykos Niliūno, Henriko Nagio ir kitų – apsuptyje išskyla ryškiausia poeto, filosofo V. Mačernio figūra. Knygos įžangoje „Kelios mintys pratarnei“ auto-

rė rašo: „Kodėl „Žemės keleiviai“? Ir lietuvių jausenoje tas *keleiviškumas*, tas begalinis žmonių ėjimas žemės keliais ir vieškeliais giliai įspaustas.“

Besibaigiant karantinui, vėluodamas į Lietuvą atkeliavo tarptautinis poezijos festivalis „Poezijos pavasaris“. Kaip ir kasmet, skyrius bendradarbiavo su LRS Rašytojų klubu rengdami „Poezijos pavasario“ laureatų vakarą-koncertą LMA. Birželio 29-osios pvakare poezijos gerbėjai rinkosi pasiklausyti poetų laureatų skaitomų eilių ir kamerinio ansamblio „AR's Musica“ atliekamos klasikinės

šeima“. Joje kalbėta apie Saulės sistemos planetas: Merkurijų, Venerą, Žemę, Marsą, Jupiterį, Saturną, Uraną ir Neptūną. Paskaitos klausėsi 185 gimnazistai ir jų pedagogai iš įvairių respublikos miestų gimnazijų bei trečiojo amžiaus universitetų klausytojai.

Gegužės 25 d. įvyko paskutinis šiais mokslo metais „Mokslo žinių dienų“ renginys. LMAJA narys, VU Blokų grandinių technologijų grupės vadovas prof. dr. Remigijus Paulavičius skaitė nuotolinę paskaitą „Blockchain – tai

Vakaras-koncertas „Poezijos pavasario“ laureatai ir kamerinis ansamblis „AR's Musica“.

>>>

Skyriaus „Mokslininkų rūmai“ renginiai

>>>

Vakaro-koncerto „Poezijos pavasario“ laureatai vedėja aktorė Kristina Savickytė-Damanskienė.

muzikos. Renginyje naujausius savo eilėraščius skaitė poetai laureatai: Alis Balbierius, Eugenijus Ališanka, Antanas A. Jonynas, Donaldas Kajokas, Vytautas Rubavičius, Viktoras

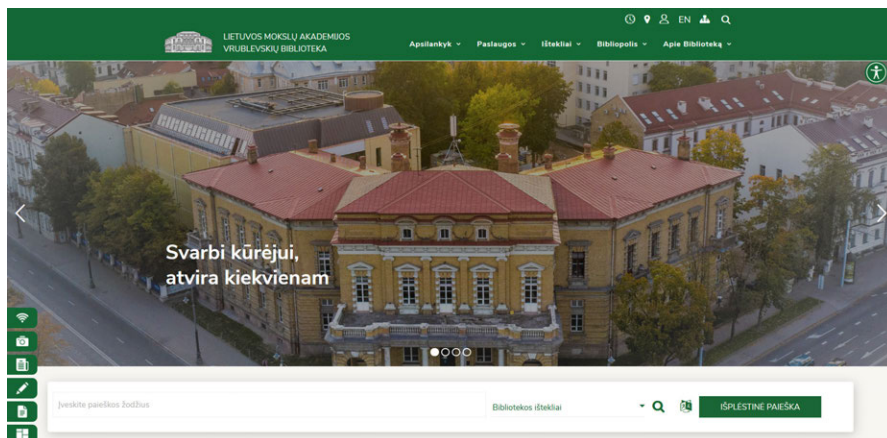
Rudžianskas. Renginių vedė aktorė Kristina Savickytė-Damanskienė. • Aldona Daučiūnienė, skyriaus „Mokslininkų rūmai“ vadovė

Iš dešinės: poetai Alis Balbierius, Benediktas Januševičius, Gražina Zita Mažeikaitė, Eugenijus Ališanka ir Vytautas Rubavičius.

LMA Vrublevskių bibliotekoje

LMA Vrublevskių biblioteka nuo gegužės 15 d. lankytojams atvėrė savo naują interneto svetainę. Ji sukurta pagal bendruosius reikalavimus, keliamus biudžetinių įstaigų svetainėms, tad pritaikyta ir neįgaliesiems. Nauji Bibliotekos skaitytojai gali registruotis, naudodamiesi elektroniniais valdžios vartais. Svetainė taip pat pritaikyta mobiliems telefonams ir planšetėms. Joje įdiegtas pokalbių robotas lankytojams suteikia galimybę gauti atsakymus į rūpimus klausimus ir bendraujant gyvai, ir pasitelkiant automatinį atsakymus. Šioje svetainėje teikiama kur kas daugiau ir įvairesnių bibliotekinių paslaugų, ji yra vizualiai patrauklesnė.

Švelnėjant karantino sąlygoms Biblioteka nuo balandžio 12 d. skaitytojus pradėjo aptarnauti vietoje. Apsilankiusieji Bibliotekos fojė galėjo susipažinti su nauja paroda „XXVII knygos mėgėjai (1930–1940): „Dirbti

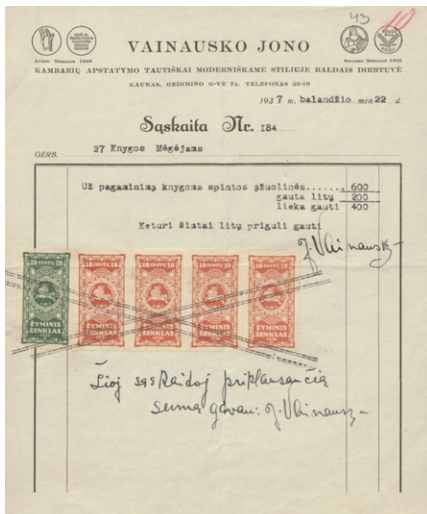
lietuviškai knygai“, veikusia iki gegužės 20 d. XXVII knygos mėgėjai darbuotis pradėjo prieš 90 metų (steigiamasis susirinkimas įvyko 1931 m. sausio 27 d.), nors oficialioji šios draugijos gimimo data laikoma 1930 m. gruodžio 17-oji, kai buvo įregistruoti jos

įstatai. Šmaikštus pavadinimas šiai draugijai buvo pasirinktas neatsitiktinai. Simboliniai skaičiai 3 ir 9 bibliofilinei veiklai teikė žaismės: šių skaičių sandauga reiškė narystės ribą, valdybos kadencijos trukdavo trejus metus, veiklos sukaktis minėta praėjus

>>>

LMA Vrublevskių bibliotekoje

>>>

„Kambarių apstatymo tautiškai moderniškame stiliuje baldais dirbtuvei“ už draugijos bibliotekos knygoms skirtos spintos gamybą buvo sumokėta 600 Lt. Ažuolinę spintą suprojektavo Vytautas Kazimieras Jonynas, dabar ji yra Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje Kaune. Jono Vainausko baldų dirbtuvės sąskaita. Kaunas, 1937 m. balandžio 22 d.

LMAVB RS F59-238, lap. 43.

devyneriems metams, o susirinkimai vykdavo 27 mėnesio dieną. Draugija vienijo bendraminčius – aukšto rango kariškius, teisininkus, diplomatus, rašytojus, profesorius. Jos nariai pasiekė išskirtinių, išliekamąją vertę tebeturinčių rezultatų. Jie buvo pristatyti parodoje.

Kazio Ėringio ekslibrisas.

LMAVB RS F335-1042.

Jos autorė – dr. Alma Braziūnienė; parodą apipavidalino Eglė ir Audronė Stasiukaitytės. Virtualus parodos variantas prieinamas adresu <http://eparodos.mab.lt/s/xxvii-knygos-megejai-1930-1940-dirbti-lietuviskai-knygai>.

Parodomis paminėtos kai kurios kitos svarbios šių metų sukaitytys. Gegužės 11 d.–birželio 18 d. T. Vrublevskio skaitykloje eksponuota Kazio Ėringio dokumentų paroda „Mūru stokim už Nepriklausomą Lietuvą...“ (K. Ėringis). Kazio Ėringio Lietuvos laisvinimo veiklos liudijimai“. Ji buvo skirta šio lietuvių tautai, valstybei ir mokslui svarbaus žmogus gimimo šimtmečiui. Visuomenei K. Ėringis žinomas kaip garsus ekologas, parašęs vertingų monografijų ir paskelbęs daugybę mokslo straipsnių. Parodos medžiaga atskleidžia dar vieną svarbią jo gyvenimo ir darbų sritį – politinę ir kultūrinę veiklą JAV, kur jis 1981 m. pasitraukė dėl politinių priežasčių. Profesorius pabėgimas iš Sovietų Sąjungos, jo atvykimas į JAV ir aktyvi veikla kitapus Atlanto aprašoma parodoje eksponuotame dienoraštyje. Parodą parengė Rūta Kazlauskienė ir Mindaugas Simanavičius. Virtualus jos variantas prieinamas adresu <http://eparodos.mab.lt/s/muru-stokim-uz-nepriklausoma-lietuva>.

Rankraščių skyriaus darbuotoja Rasa Sperskienė parengė parodą „Tragiškų 1941 metų atspindžiai dokumentuose: skiriama Lietuvos gyventojams – totalitarinių režimų aukoms“. Ji rodyta gegužės 26 d.–birželio 29 d. Eksponuoti dokumentai priminė skaudžius 80 metų senumo įvykius: pirmąją sovietinę okupaciją, ją pakeitusią nacių šeiminkavimą ir tautos pasipriešinimą svetims šaliams grobikams – antisovietinę ir antinacinę rezistenciją. Paroda nušvietė sovietų represijas, Birželio sukilimą, Laikinosios Vyriausybės ir Vilniaus miesto ir srities piliečių komiteto veiklą, holokausto tragediją, žydų tautybės žmonių gelbėjimą, taip pat Lietuvos mokslų akademijos istoriją.

Mažosiomis parodomis Bibliotekos fojė buvo pristatyti trys eksponatai iš būsimo Knygos muziejaus lobyno. Jos pratęsė parodų ciklą, pavadintą „Bibliopolio žvaigždynas“. Balandžio

Magdalena Avietėnaitė (1892–1984), diplomatė, VU anglų kalbos dėstytoja. Kaunas, 1938 m.

LMAVB RSS Fg.1204.

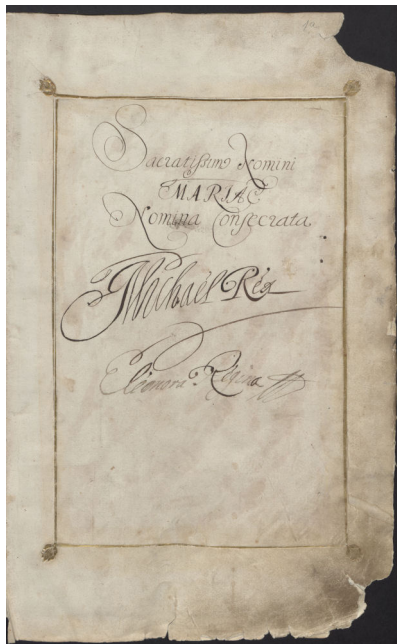
Paroda „Tragiškų 1941 metų atspindžiai dokumentuose: skiriama Lietuvos gyventojams – totalitarinių režimų aukoms“.

9–30 d. buvo eksponuojama rankraštinė knyga „Saldžiausiasis Marijos vardas: Arkibrolija Vilniaus katedroje 1670–1938 m.“ Šiais metais sukako 350 metų, kai Vilniaus senamiesčiu nuo Šv. Dvasios bažnyčios į Katedrą buvo iškilmingai palydėta Saldžiausiojo Marijos Vardo arkibrolija. Tai atsitiko 1671 m. kovo 8 d. Brolijai buvo paskirta Goštautų koplyčia, o vėliau perkelta į gretimą patalpą, kuri gavo Marijos Vardo (dabar – Tremtinių) koplyčios pavadinimą. Saldžiausiojo Marijos Vardo arkibrolijos nariams įsirašyti buvo paruošta puošni knyga. Ji ir buvo eksponuojama šios parodos centre. Be jos, rodyta Romos arkibrolijos malonių privilegija (1670), Brolijos nariams skirtas maldynas, taip pat kelios knygelės, kuriomis siekta Broliją atgaivinti primenant jos praeitį, garbingus narius ir buvusį populiarumą. Parodą parengė dr. Gita Drungilienė, apie šią išpūdingą knygą parengtas garso įrašas, prieinamas adresu <https://anchor.fm/lmavb/episodes/Saldiausiasis-Marijos-Vardas-Arkibrolija-Vilniaus-Katedroje-16701938-metai-e137lr7/a-a5v2fqs>.

>>>

LMA Vrublevskių bibliotekoje

>>>

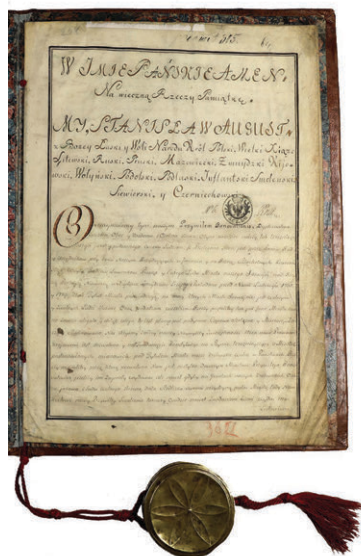
Mažosios parodos apie senąsias vaistažolių knygas eksponatas.

„Saldžiausiasis Marijos vardas: Arkibrolija Vilniaus katedroje 1670–1938 m.“ Knyga aptraukta avietinės spalvos audeklu, gausiai puošta sidabro apkaustais (šios knygos įrišas laikomas vienu puošniausių Vilniaus knygrišių darbų), kurį laiką buvo saugoma Vilniaus katedros lobyne.

Nuo gegužės 3 d. visą mėnesį Bibliotekos fojė veikė kita „Bibliopolio žvaigždyno“ paroda apie senąsias vaistažolių knygas. Pagrindinis jos eksponatas – rankraštinė žoliaknygė, Maskvos valstybėje parengto „Lečebniko“ XVII a. pab.–XVIII a. pr. nuorašas. „Lečebnikas“ buvo sukurtas sekant Liubeke 1492 m. išspausdintu sveikatos žinynu (enciklopedija) „Sveikatos sodas“. Jo skaitytojai knygoje galėjo rasti žinių, kaip gydyti ligas, opas, sulaužytus kaulus, įvairias žaizdas, sužinoti daug kitų naudingų dalykų, pavyzdžiui, rasti atsakymą, kodėl žmogus miršta, kodėl jis būna nekenčiamas arba, atvirkščiai, mylimas. Nors „Lečebnikas“ sukurtas ne Lietuvoje, tačiau jis iškalbingai parodo, kaip rankraštinė mokslinė knyga funkcionavo spausdintinės knygos epochoje. Parodoje taip pat eksponuotos kelios senos žoliaknygės su ranka spalvintomis augalų iliustracijomis: XV–XVIII a. herbariumai, „Hortus sanitatis“ („Sveikatos sodas“) ir dar viena kita. Parodos autorės – dr. Rima Cicėnienė, dr. Alma Braziūnienė ir dr. Kotryna Rekašiūtė. Paskaitą apie žoliaknyges

parengė ir perskaitė dr. R. Cicėnienė. Paskaitą rasite <https://www.youtube.com/watch?v=HbnBRQd9MNo&t=12s>.

Visą birželio mėnesį lankytojai kitoje ciklo „Bibliopolio žvaigždynas“ parodoje galėjo susipažinti su dar vienu įdomiu eksponatu ir jo restauravimo

Josvainių miestelio privilegijos (1792) fragmentas.

istorija. Tai – Josvainių miestelio privilegija (1792). Šios parodos autorė Dokumentų restauravimo ir konservavimo skyriaus vedėja Edita Keršulytė.

Balandžio pabaigoje LMA Vrublevskių biblioteka dalyvavo kasmet vykstančioje nacionalinėje Lietuvos bibliotekų savaitėje. Šiųmetės, jau 21-osios, savaitės renginiai buvo pristatyti šukiu „Nauja realybė – naujos formos“. Taip siekta atsiliepti į laikotarpio aktualijas: nuotolinį mokymąsi ir darbą, virtualius renginius ir kt. Bibliotekos tinklalaidėje paskelbtas interviu su Lietuvos bibliotekininkų draugijos pirmininke Jolita Steponaitiene – kalbėtasi apie naujų formų paieškas ir iššūkius. Ta proga apie restauravimo procesų pokyčius buvo pakalbinta kolegė Rima Maigienė, jau keturiasdešimt metų besidarbuojanti Dokumentų konservavimo ir restauravimo skyriuje. Retų spaudinių skyriaus darbuotoja Agnė Zemkajutė pristatė unikalią rankraštinę knygą; vaizdo įrašas „Per knygą į knygas: žvelgiant į XVI a. gradualą“ prieinamas adresu <https://www.youtube.com/watch?v=QwqStIA69IE&t=1s>.

Surengta virtuali viktorina „Asmenybės Vrublevskių bibliotekos fonduose“. Geriausiai joje pasirodžiusiam dalyviui buvo įteiktas vertingas prizas. •

*Inga Berulienė, LMA Vrublevskių bibliotekos Komunikacijos skyrius
LMAVB tinklalapio nuotr.*

ŽYMIUS MOKSLININKUS PRISIMENANT

Žymaus mokslininko jubiliejus

Balandžio 15 d. paminėta vieno žymiausių Lietuvos medicinos pažangos kūrėjų, širdies chirurgo Vilniaus universiteto profesoriaus, LMA akademiko Algimanto Jono Marcinkevičiaus (1921–2014) gimimo 100 metų sukaktis.

Profesoriaus gyvenimas ir darbai ypač svarbūs XX a. Lietuvos medicinos pažangai. Pats svarbiausias iš jų – tai naujos medicinos srities – modernios širdies chirurgijos – sukūrimas, jos tobulinimas ir iškėlimas į pasaulinį lygį.

Likimas lėmė Profesoriumi sudėtingą epochą. Gimė ir augo nepriklausomoje Lietuvoje, medikų šeimoje. Tėvas – gydytojas, vėliau žymus vidaus ligų profesorius Mykolas Marcinkevičius, motina – medicinos sesuo, pirmoji tėvo, dirbusio periferijoje – Linkuvoje ir Rokiškyje, o vėliau Panevėžyje – pagalbinkė. Medicinos aplinka šeimoje nulėmė jaunojo Algimanto specialybės pasirinkimą. Gyvenimas nepriklausomoje Lietuvoje ir patriotinė šeimos atmosfera turėjo didelės reikšmės jo pažiūrų, įsitikinimų ir charakterio formavimuisi.

Mokymasis Panevėžio gimnazijoje, kuri garsėjo žymiais mokytojais, ypač humanitarais, galutinai suformavo Lietuvos patriotą ir tvirtų humanistinių pažiūrų, siekiantį tarnauti žmogui, jaunuoli. Medicinos studijų pasirinkimas ir tolesnis mediko kelias buvo lemtas ne tik siekio tęsti šeimos tradicijas. Čia jis matė savo humanistinių idealų, noro padėti žmogui sunkiausią gyvenimo akimirką, kai pakerta liga, įgyvendinimą.

Didieji Europos sukrėtimai, kurie pakeliui visai sudaužė jauną, tik ką pradėjusią stiprėti Lietuvos valstybę, laužė ir žmonių likimus. Prievartą ir terorą buvo bandoma pateisinti nauja ideologija, nors ji aiškiai prieštaravo sveikam protui ir jaunų žmonių siektiems idealams. Algimantas Marcinkevičius, kaip ir daugelis kitų, negalėjo priimti naujos ideologijos ir visa savo esybę priešinosi prievartai ir žiaurumui. Pasišventimas medicinos studijoms, siekis profesijos, kuri savo esme yra humanistinė, noras padėti artimui buvo būdas iš dalies

Akademikas Algimantas Jonas Marcinkevičius

atsiriboti nuo plintančios beprotybės ir susikurti sau ateities tikslą.

Studijos Vilniaus universitete suteikė ne tik medicinos žinių: atsivėrusi universiteto istorija, jame atlikti praeities darbai, puoselėtos idėjos bei pažangos siekis padėjo atsilaikyti prieš gniuždantį karo ir pokario prievartos kultą.

Žymių to meto Medicinos fakulteto asmenybių docento Kazio Katiliaus ir profesoriaus Prano Norkūno įtaka lėmė būsimo profesoriaus Algimanto Marcinkevičiaus pasirinktą chirurgo kelią, nes, baigęs studijas, Jis tolesnį savo likimą glaudžiai susiejo su prof. P. Norkūno darbais. Buvo jo asistentu, kartu puoselėjo chirurgijos pažangą, profesoriaus pavedimu pradėjo kraujagyslių chirurgiją ir hipotermijos eksperimentus, ir galiausiai prof. P. Norkūnas perdavė Jam Širdies ir kraujagyslių chirurgijos laboratorijos ir Bendrosios chirurgijos katedros vadovavimą. Šis žingsnis buvo lemtingas tolesniam akademiko A. Marcinkevičiaus likimui, ir ne tik Jam. Šis žingsnis buvo svarbus Lietuvos medicinos pažangai ir daugeliui jaunų žmonių, kuriuos Jis subūrė naujai medicinos sričiai – širdies ir kraujagyslių chirurgijai – Lietuvoje kurti.

Širdies chirurgija pati vėliausia chirurgijos specialybė, ir ne tik jos, o apskritai medicinos specialybė. Taip atsitiko pirmiausia dėl to, kad širdies palietimas, o ypač jos sustabdymas yra pavojingas gyvybei. Tai grėsmei pašalinti reikėjo didelės ne tik medicinos, bet ir kitų mokslų – fizikos, biochemijos, biologijos ir inžinerijos – pažangos. Lietuvoje širdies chirurgijos atsiradimą ir jos pažangą sutrukdė Antrasis pasaulinis karas, o ypač pokario suirutė ir vėliau sekusi Lietuvos izoliacija nuo pasaulio ir geležinė uždanga.

Moderniąją atviros širdies chirurgiją Algimantas Marcinkevičius pradėjo vystyti Lietuvoje jau būdamas patyręs chirurgas, po 10 metų darbo kartu su prof. P. Norkūnu, taip pat susiformavęs kaip mokslininkas, siekiantis medicinos pažangos ir apgynęs daktaro disertaciją. Taip pat buvo nueitas nemažas eksperimentų kelias – baigti hipotermijos eksperimentai ir pradėti nauji, ką tik išgyto, nelabai tobulo rusiško dirbtinės kraujo apytakos aparato išbandymas siekiant galimybes sustabdyti širdį. Nors pokario suirutė ir žiaurumai buvo praėję, tačiau Lietuvos izoliacija nuo Vakarų pasaulio, kur atviros širdies chirurgija jau buvo išvystyta, buvo aklyna ir pasimokyti patirties nebuvo galimybės. Maskvoje ir Leningrade (Sankt Peterburge), padedant anglų chirurgams, šios operacijos jau buvo pradėtos. Prof. A. Marcinkevičius pasinaudojo savo tuometinės daktaro disertacijos mokslinio konsultanto, vieno iš širdies chirurgijos pradininko Maskvoje Jevgenijaus Mešalkino pagalba. Tuo metu prof. J. Mešalkinas dėl nesutarimų su aukštais administracijos vadais buvo priverstas palikti Maskvą ir tęsė širdies chirurgiją Novosibirske.

Po trumpos eksperimentų, skirtų išbandyti tik ką gautą dirbtinės kraujo apytakos aparatą, serijos 1964 metais prof. A. Marcinkevičius su grupe jaunų chirurgų, anesteziologų, biochemikų ir fiziologų vyko vieno mėnesio stažuotei į akademiko J. Mešalkino

Žymaus mokslininko jubiliejus

>>>

vadovaujamą Novosibirsko kraujo apytakos patologijos institutą. Čia stebi atviros širdies operacijas, tęsia Vilniuje pradėtus dirbtinės kraujo apytakos eksperimentus. Reikšmingas atsitiktinumas – Novosibirske dirbtinės kraujo apytakos laboratorijai vadovauja lietuvis tremtinys Jeronimas Stundžia, kuris labai nuoširdžiai perduoda savo žinias, o vėliau kartu su akademiku J. Mešalkinu atvyksta į Vilnių ir talkina pirmosioms atviros širdies operacijoms.

1964 m. spalio 14 diena išlieka reikšmingiausia data. Tai diena, kai buvo padaryta pirmoji sėkminga atviros širdies operacija Lietuvoje naudojant dirbtinę kraujo apytaką. Tą dieną, dalyvaujant akad. J. Mešalkinui ir dirbtinės kraujo apytakos specialistui J. Stundžiai, 14 metų mergaitei buvo užsiūtas skilvelių pertvaros defektas, kitą dieną – prieširdžių pertvaros defektas.

1964 m. atliktos pirmosios atviros širdies operacijos prof. A. Marcinkevičiui buvo tik ilgo kelio pradžia. Jos buvo daromos vis dažniau, įdiegiami nauji širdies ligų diagnostikos būdai. Tikslesnės diagnozės ir geri operacijų rezultatai skatino plėsti operacijų diapazoną, imtis vis sudėtingesnių operacijų. Prof. A. Marcinkevičius su savo jaonais mokiniais daro įgimtų širdies ydų ištaisymo operacijas, protezuojami širdies vožtuvai, šalinamos aortos aneurizmos, pradedamos aortokoronarinio šuntavimo operacijos. Kartu greitai žengė pirmyn kraujagyslių chirurgija.

Naujos specialybės kūrimo sėkmei daug gelbėjo prof. A. Marcinkevičiaus talentas atrinkti gabius ir suburti jaunus žmones, uždegti pažangios medicinos idėjomis. Jauni žmonės kartu su vadovu atsiduoda darbui dieną ir naktį. Jų darbas reikalingas žmonėms, o specialybės pažangos siekis, svarbiausia gyvenimo prasmė, leidžia iš dalies užsisklęsti nuo ganėtinai niūrios sovietinės tikrovės, tačiau žmonių laisvės troškimai prasimuša kartais taip netikėtai ir sukrečiančiai.

1967 m. medicinai yra svarbūs tuo, kad Pietų Afrikos Respublikos

chirurgas Christianas Barnardas paskelbia apie pasaulyje padarytą pirmąją sėkmingą širdies persodinimo operaciją. Ši sensacinga žinia greitai apskrieja pasaulį, apie tai rašo visi laikraščiai, šis medicinos laimėjimas pripažįstamas svarbiausiu pasaulio metų įvykiu. Žymiausi Europos ir Amerikos širdies chirurgai skuba šią operaciją pakartoti. Prof. A. Marcinkevičių ir jo pasekėjus taip pat užvaldo ši idėja, kuri greitai išsivysto į siekį apskritai pradėti ir vystyti organų transplantaciją. Pradedami intensyviūs eksperimentai, prof. A. Marcinkevičius vadovauja atskiroms jaunų chirurgų grupėms, eksperimentiškai tyrinėjančioms širdies, kepenų ir inkstų persodinimo operacijas. Profesorius ir jo mokiniai buvo įsitikinę, kad eksperimentai ir medicinos pažanga yra labai patriotinė pareiga ir atliepia Jo dažnai skelbiamą senosios Vilniaus medicinos draugijos devizą „Tarnauti mokslui ir gimtajam kraštui“. Kaip ir laisvės idealas, taip ir mokslo pažanga žmonijai visada buvo svarbiausi siekliai, o širdies ir apskritai organų transplantacija ir šiandien išlieka kaip vienas įstabiausių medicinos mokslo pasiekimų, gelbstintis tūkstančius žmonių gyvybių. O mūsų Profesorius savo gyvenimo būdu, nepriklausymu partijai, neabejotinai juntamu palankiu požiūriu į laisvą religijos išpažinimą rodė laisvos dvasios žmogų ir tai jaunus žmones žavėjo bei traukė.

Nors pokario teroro ir žudynių laikotarpis jau buvo praėjęs, tačiau prof. A. Marcinkevičiaus patį kūrybiškiausių gyvenimo tarpsnių lydėjo ir sunkino besitęsianti svetima ideologinė priespauda, visiška izoliacija nuo pasaulio. Buvo ne tik uždarytas kelias į konferencijas ir tiesioginiai ryšiai su pažangiausiais Europos ir Amerikos centrais bei chirurais, bet ir medicininė literatūra, ir vakarietiški žurnalai Lietuvos nepasiekdavo, o skaityti ir sužinoti pasaulio naujienas galima buvo tik nuvykus į Maskvos bibliotekas. Šiandien mūsų jaunimui tai neįtikėtina ir nesuprantama.

Dar vienas prof. Marcinkevičiaus epochos ypatumas buvo to meto medicinos aprūpinimo skurdumas

ir labai didelis medicinos techninio aprūpinimo atsilikimas. Iš dalies sprendamas tą problemą, prof. A. Marcinkevičius organizavo klinikoje inžinierių tarnybą, kartu su Vilniaus grąžtų gamykla jo bendradarbiai kūrė lietuviškus dirbtinės kraujo apytakos aparatus.

Siekį persodinti širdį žmogui teko atidėti, nežinurint to, kad jau 1969 m. buvo atlikta per 200 širdies persodinimo eksperimentų, įkurta Imunologijos laboratorija, pradėtos inksto persodinimo operacijos ir prof. A. Marcinkevičius bei jo bendradarbiai tam buvo visiškai pasiruošę. Deja, tuometinis Sovietų Sąjungos sveikatos apsaugos ministras uždraudė daryti šias operacijas. Leidimo teko laukti 17 metų. Tik po to, kai šios operacijos buvo padarytos Maskvoje, draudimas buvo atšauktas. 1987 m. rugsėjo 2 d. Profesorius su bendradarbiais padarė pirmąją Lietuvoje širdies persodinimo operaciją. Ši operacija dar ilgai nebuvo daroma kaimyninėse valstybėse ir toli į rytus nuo Lietuvos, išskyrus Maskvą. Iš tikrųjų tai buvo visų prof. A. Marcinkevičiaus darbų vainikavimas ir aukščiausias pasiekimas, atvėręs naują Lietuvos medicinos pažangos etapą.

Lietuvos nepriklausomybę prof. A. Marcinkevičius sutiko su dideliu pakilimu, tikėjo laisvės idealais ir matė medicinos pažangą. Jis aktyviai siekė Lietuvos gydytojų sąjungos atkūrimo, buvo išrinktas pirmuoju jos prezidentu, siekė vienyti gydytojų pastangas, didinti jų, kaip aktyvios visuomenės dalies, vaidmenį.

Be viso to, ką prof. A. Marcinkevičius padarė mokslui ir medicinos pažangai, Jis buvo pasišventęs gydytojas, gydymo pareigas kėlęs virš kitų darbų. Tam buvo skirtos dienos ir naktys. Ligoniai tai labai jautė, nepaprastai juo pasitikėjo, Jo vizitacijos buvo didelė šventė. Profesorius ligonius gydė ne tik operacijomis ir vaistais, bet Jo ištarti, viltį teikiantys žodžiai buvo ne mažiau svarbūs. Ligoniai į tai atsiliepė didele meile ir pasitikėjimu.

>>>

Žymaus mokslininko jubiliejus

>>>

Ateičiai Profesorius išliks kaip žymus medicinos mokslininkas, širdies chirurgijos kūrėjas, savo darbais ryškiai prisidėjęs prie Lietuvos medicinos pažangos, paskelbęs daugiau kaip 400 mokslinių straipsnių, skaitęs paskaitas ir pranešimus Vilniuje ir Rygoje, Maskvoje ir Frankfurte prie Maino, Kylyje ir Mėjaus (Mayo) bei Klivlando klinikose. Jis buvo Lietuvos mokslų akademijos akademikas,

Tarptautinės širdies ir kraujagyslių chirurgų, Estijos ir Gruzijos chirurgų draugijų narys, Valstybinės mokslo premijos laureatas, Nacionalinės pažangos premijos laureatas ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Komandoro didžiojo kryžiaus kavalierius.

Apibendrinant prof. A. Marcinkėvičiaus gyvenimą ir darbus labai tinka vieno iš žymiausių XX a. JAV

medicinos organizatorių Viljamo Džeimso Mėjaus (William James Mayo) žodžiai: „Galima manyti, kad mokslo didžiavyriai patys vieni nuveikė gyvenimo darbus, žyminčius medicinos epochas, tačiau tai, ką jie padarė asmeniškai, tikriausiai mažiau svarbu už įkvėpimą, kurį jie suteikė daugeliui savo sekėjų!“ •

Akad. Vytautas Jonas Sirvydis

Lemtingi susitikimai su Andrejumi Sacharovu

Minint termobranduolienės bombos kūrėjo, TSRS MA akademiko Andrejaus Sacharovo gimimo 100-metį, atmintis atkuria netikėtus susitikimus su juo lemtingais Lietuvai metais. Už pasiekimus branduolinės fizikos srityje A. Sacharovas trisdešimties metų jau buvo išrinktas TSRS MA nariu, vėliau už tęsiamus darbus termobranduolienės sintezės srityje apdovanotas trimis TSRS socialistinio darbo didvyrio ordiniais. Didėjant politinei įtampai tarp TSRS ir JAV, A. Sacharovas 1961 m. Nikitai Chruščiovui pasiūlė projektą sukurti itin galingą torpedą su termobranduoline bomba, kurios sprogdymas Kalifornijos pakrantėje nušluotų milijoninius miestus. O juk šią neapykantos žmonijai idėją dar propaguoja pats Putinas! Tačiau A. Sacharovas, susimąstęs dėl siaubingų tokio ginklo naudojimo pasekmių visiems Žemės gyventojams, visiškai netikėtai tapo aktyviu taikos pasaulyje šalininku, dalyvavo įkuriant Maskvos Žmogaus teisių gynimo komitetą.

Pirmąsyk pamačiau A. Sacharovą, skubėdamas kiemais iš dabartinės A. Goštauto g., kur buvo Ekonomikos institutas, pro Lietuvos TSR Aukščiausiąjį Teismą 1975 m. gruodį. Jo neįleido į teismo salę, kur buvo teisiamas Sergejus Kovaliovas, biofizikas ir vienas iš minėto Žmogaus teisių gynimo komiteto iniciatorių. Apie

A. Sacharovą tuo metu jau buvo daug rašoma, bet nepatikėjau savo akimis, jį matydamas Vilniuje, o drauge su juo vaikščiojusį Antano Terlecko ir kitų Lietuvos disidentų aš ir nepažinojau. Vėliau artimiau bendraujant su Viktoru Petkumi, Lietuvos Helsinkio grupės kūrėju, šis nesyk išpūdingai pasakojo, kaip tuomet jo Pylimo g. bute jie kartu su A. Sacharovu ir kitais šventė tądien skelbtą žinią apie Nobelio taikos premijos įteikimą, kurią tuo metu Osle atsiėmė A. Sacharovo žmona Jelena Boner (apie tai rašo pats A. Sacharovas [savo prisiminimuose](#)).

Tik po 15 m., jau susikūrus Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio iniciatyvinei grupei, buvau pakviestas dalyvauti TSRS Mokslų akademijos susirinkime, skirtame žmogaus teisėms aptarti. Teko kalbėti ir glaustai papasakoti apie Baltijos šalyse prasidėjusį tautinio atgimimo pakilimą, žmogaus teisių gynimo iniciatyvas, kartu susipažinau su keliais žinomais TSRS akademikais, palankiai besidomėjusiais Michailo Gorbačiovo demokratizacijos eiga. Susirinkimo dalyviai nusprendė pasirašyti kreipimąsi į TSRS vyriausybę dėl mirties bausmės panaikinimo, tarp 20 žmonių, greta A. Sacharovo, pasirašyti teko garbė ir man. Tuomet su grupe kitų dalyvių šnekėjomės su Sacharovu ir daugiausia domėjomės jo veikla, grįžus iš tremties tuometiniame Gorkio mieste.

Tačiau artimesnis bendravimas su A. Sacharovu užsimezgė tik paskutiniaisiais jo gyvenimo metais, kartu dalyvaujant TSRS liaudies deputatų suvažiavime 1989 m. Man, kaip ir kitiems Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio (LPS) deputatams, ypač Alfredui Smailiui ir Vaidotui Antanaičiui, labai rūpėjo A. Sacharovo nuomonė, tačiau per suvažiavimo pertrauką jis buvo neprieinamai apsuptas užsienio korespondentų. Užtikrinčiau su juo būdavo galima susitikti prie Spasko bokšto vartų, kur jo po posėdžių laukdavusi ir žmona J. Boner; jiems nuolat perduodavau ir LPS publikacijų.

Gan greitai demokratiškesnė suvažiavime dalyvaujančių Rusijos deputatų dalis įkūrė Tarpreigioninę grupę, į kurios koordinacinę tarybą buvo išrinkti ir Borisas Jelcinas, ir A. Sacharovas; joje dalyvavo ir Baltijos nepriklausomybės judėjimų atstovai, tarp jų iš Lietuvos Nikolajus Medvedevas, Kazimiera Prunskienė ir aš. Tuo metu nemažai Rusijos demokratinio judėjimo lyderių, Tarpreigioninės grupės narių, prieštarai vertino Baltijos šalių nepriklausomybės siekius: juos rėmė akad. Jurijus Afanasjevas, Galina Starovoitova, bet dauguma, ypač Viktoras Alksnis, Anatolijus Sobčiakas, Jurijus Vlasovas, buvo nusiteikę prieš. Nemažomis pastangomis mums, LPS atstovams, kartu su Marju Lauristinu, pavyko grupės lyderį B. Jelciną įtikinti

>>>

Lemtingi susitikimai su Andrejumi Sacharovu

>>>

ir priversti pasižadėti, kad paremtų mūsų Nepriklausomybės siekius. Tuo metu pastarasis buvo persekiojamas oficialiųjų TSRS vadovų ir vėliau buvo išrinktas Rusijos Federacijos prezidentu.

A. Sacharovas buvo išrinktas vienu iš Tarpreigioninės grupės koordinacinės tarybos pirmininku, bet jam Baltijos ir kitų respublikų siekiai neatrodė perspektyvūs ir įgyvendinami poliarizuotame pasaulyje. Tačiau plėtojantis Liaudies frontų ir Sąjūdžio veiklai, jis pasisakė prieš galimas KGB represijas kylančių judėjimų dalyvių atžvilgiu. A. Sacharovas akivaizdžiai siekė rasti išeitį, kaip demokratizuoti imperialistinę TSRS valstybę jos neliividuojant. Vienas iš TSRS liaudies deputatų suvažiavimo tikslų buvo priimti naują konstituciją, ir kaip alternatyvą jai A. Sacharovas paskelbė savo parengtą demokratinės Europos ir Azijos šalių konstitucijos projektą. Tai buvo akivaizdžiai utopinė idėja, savotiška šio tauraus kūrėjo gulfės giesmė, tikintis, kad politikų mąstysena Europoje peržengs atskirų šalių ir politinių santvarkų ribas. Jam skelbiant savo konstitucijos projektą, buvo nušvilptas

iš suvažiavimo tribūnos, mažai kas jį palaikė ir Tarpreigioninėje grupėje.

Tų pačių metų pabaigoje A. Sacharovą ištiko mirtinas širdies priepuolis. Paskutinį kartą atsisveikinti su juo norėjo didžiausios minios, ir buvo nuspręsta tam skirtą mitingą surengti Lužnikų stadione, kuriame gali tilpti 80 tūkst. žmonių. Tačiau valdžia paskutinę akimirką atšaukė leidimą rinktis stadione ir organizatoriai nusprendė tribūną įrengti prie stadiono. Man teko nelengva ir garbinga pareiga į šį mitingą palydėti Sacharovo našlę J. Boner, šalia už parankės ją prilaikyti tribūnoje, sunkiai suvokiant šios netekties svarbą bręstant kardinalioms reformoms TSRS. Minint A. Sacharovo 90-metį ir pripažįstant jo nuopelnus atstatant Lietuvos valstybę, 2011 m. lapkritį LR Seimo Žmogaus teisių komiteto ir Lietuvos žmogaus teisių asociacijos iniciatyva Vilniuje Sacharovo vardu pavadinta aikštė prie Spaudos rūmų. •

Akad. Antanas Buračas

P. S.

Man išliko TSRS Aukščiausiosios tarybos Sąjungos rūmų deputato kortelė, kuri primena dalį dažnesnių politinių diskusijų atstovų, tarp jų dešinėje – A. Sacharovo parašas. Šalia – ir mūsų nuolatinių oponentų Michailo Gorbačiovo (kairiau), TSRS maršalo Sergejaus Achromejevo ir Maskvos patriarcho Pitirimo (apačioje), B. Jelcino (virš jo), Uzbekijos prezidento Rafiko Nišanovo, Algirdo Mykolo Brazausko, V. Antanaičio bei kitų parašai.

SVEIKINAME

RŪTAI DUBAKIENEI – 70

Balandžio 21 d. LMA tikrajai narei prof. habil. dr. Rūtai Dubakienai sukako 70 metų. LMA prezidiumas bei Biologijos, medicinos ir geomokslų skyrius nuoširdžiai sveikina Akademikę gražaus jubiliejaus proga.

Labai vertiname Jūsų ilgametę ir produktyvią mokslinę, pedagoginę, mokslo organizacinę ir visuomeninę veiklą. Didžiujamės Jūsų nuopelnais medicinos mokslui, gausiais ir mokslo pasaulyje pripažintais darbais alergologijos ir klinikinės imunologijos srityse. Daugiau kaip 40 metų Jūs paskyrėte alergologijos mokslui. Žavimės Jūsų darbštumu, dvasine stiprybe, džiaugiamės įkvėpiančiu entuziazmu ir nesenkančia energija,

Rūta Dubakienė

aktyvia ir produktyvia veikla Lietuvos mokslų akademijoje ir Biologijos, medicinos ir geomokslų skyriuje.

Gražaus jubiliejaus proga linkime Jums, mieloji Akademike, ilgiausių metų, kūrybinių sumanymų, kuogeriausios sveikatos ir sėkmės.

*Prezidentas akad. Jūras Banys,
Biologijos, medicinos
ir geomokslų skyriaus pirmininkas
akad. Vaidutis Kučinskas*

Už svarų indėlį į alergologijos mokslo tyrimus Lietuvoje, mokslo populiarinimą, išskirtines kompetencijas ir jaunosios kartos ugdymą, už rezultatų darbą ir organizacinius gebėjimus 25-erius metus vadovaujant LMA Alergologijos komisijai, 2018–2021 m. – Biologijos, medicinos ir geomokslų skyriaus

>>>

SVEIKINAME

Vincentas Dienys

Algimantas Fedaravičius

>>>

Medicinos ir sveikatos mokslų sekcijai, už LMA komisijos, skirtos COVID-19 klausimams ir problemoms, darbo koordinavimą ir priežiūrą, tolesnį bendradarbiavimą su Lietuvos mokslų akademija 2021 m. vasario 23 d. akad. Rūta Dubakienė apdovanota Lietuvos mokslų akademijos atminimo medaliu. •

*Biologijos, medicinos
ir geomokslų skyrius*

VINCENTUI DIENIUI – 85

LMA nariui prof. habil. dr. Vincentui Dieniui balandžio 22 d. sukako 85 metai.

V. Dienys – talentingas, darbštus mokslininkas, puikus mokslo organizatorius. Vos 32 metų, tapęs ką tik įkurto Mokslų akademijos Puslaidininkų fizikos instituto direktoriaus pavaduotoju mokslui, subūrė jauną ir darbštų kolektyvą, kuris gilinosi į mūsų šaliai naujas mokslo kryptis. V. Dieniui vadovaujant karštųjų elektronų puslaidininkuose tyrimams, institutas tapo šios srities koordinuojančia institucija visoje Rytų Europoje. Jo iniciatyva institute buvo pradėti taikomieji puslaidininkinių jutiklių kūrimo darbai. Institute tvyrojo jaunatviška atmosfera, intensyvią mokslinę veiklą papildydavo gausūs sportiniai ir turistiniai renginiai ir tai pritraukė čia dirbti daug talentingo, aktyvaus jaunimo, todėl Puslaidininkų fizikos institutas,

prasidėjus Sąjūdžiui, tapo vienu iš jo židinių. Atkūrus Nepriklausomybę, pats Akademikas aktyviai dalyvavo steigiant įvairias valstybės institucijas. V. Dienys ėjo LR kultūros ir švietimo ministrų pavaduotojo pareigas, dirbo Pedagogikos mokslinio tyrimo institute ir vadovavo Profesinio mokymo metodikos centrui. Akademiko nuopelnai įvertinti LTSR valstybine premija ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino 1-ojo laipsnio medaliu.

Sveikindami gražios šventės proga, iš širdies linkime neblėstančios energijos, kuo geriausios sveikatos, asmeninės laimės, optimizmo ir daug šviesių gyvenimo akimirkų. •

*Matematikos, fizikos ir
chemijos mokslų skyrius*

ALGIMANTUI FEDARAVIČIUI – 75

Balandžio 25 d. LMA nariui prof. habil. dr. Algimantui Fedaravičiui sukako 75 metai.

Gerbiamasis Jubiliate, LMA prezidiumas bei Technikos mokslų skyrius nuoširdžiai sveikina Jus jubiliejaus proga. Jūsų moksliniai ieškojimai netiesinių mechaninių, elektromechaninių ir mechatroninių sistemų modeliavimo, valdymo ir optimalaus projektavimo srityje vainikuoti svariais rezultatais: sukurta netiesinių vibracinio transportavimo

ir manipuliavimo sistemų su valdoma sausąja trintimi teorija, kuri plačiai pritaikyta prietaisų gamybos, specialiosios skaičiavimo technikos, mikroelektronikos, mikrominiatiūrinių gaminių automatizuoto surinkimo, transportavimo ir orientavimo naujiems funkciniais bei technologiniais mechanizmais ir įrengimams kurti.

Atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę, Jūs mokslinius interesus ir veiklą orientavote į bendradarbiavimą su krašto apsaugos institucijomis gynybos mokslo ir technologijų bei specialistų rengimo srityse. Jūsų vykdytos Kauno technologijos universiteto mokslo programos „Mokomosios ir kovinės paskirties technologijos krašto apsaugai“ rezultatai padėjo išspręsti šalies gynybos institucijų šaulių ruošimo techninės ir metodinės bazės steigimo klausimą: panaudojus Jūsų sukurtus lazerinius šaulių treniruoklius, buvo įkurti šaulių rengimo centrai. Šis lazerinis šaulių treniruoklis buvo pripažintas „Lietuvos metų gaminiu 2000“ mašinų gamybos srityje ir aprobuotas NATO.

Dėkojame Jums už vertingus mokslinius darbus, už vaisingą bendradarbiavimą su Lietuvos mokslų akademija ir jos Technikos mokslų skyriumi. Linkime dar daug prasmingų darbų, stiprios sveikatos ir sėkmės. •

*Prezidentas akad. Jūras Banys,
Technikos mokslų skyriaus
pirmininkas akad. Gintautas Žintelis*

EGIDIJUI ŠARAUSKIUI – 50

Gegužės 5 d. LMA tikrajam nariui prof. dr. Egidijui Šarauskui sukako 50 metų.

LMA prezidiumas bei Žemės ūkio ir miškų mokslų skyrius nuoširdžiai sveikina Jus gražaus jubiliejaus proga.

Džiaugiamės Jūsų kūrybingumu, darbštumu ir mokslo pasiekimais. Asmeninė kompetencija, patirtis ir kryptingas darbo organizavimas labai daug prisidėjo prie išmaniosios žemės ūkio inžinerijos ir tiksliosios žemdirbystės kūrimo. Jūsų moksliniai tyrimai vertinant žemės ūkio technologinių operacijų poveikį dirvožemiui ir aplinkos užterštumui technologiniu, energetiniu ir aplinkosauginiais aspektais, parengti

>>>

SVEIKINAME

Egidijus Šarauskis

Algimantas Grigelis

Remigijus Leipus

>>>

moksliniai straipsniai, išleistos monografijos, vadovėliai, metodinės priemonės ir mokslo sklaidos publikacijos nepaprastai svarbios ugdant aukštos kvalifikacijos žemės ūkio inžinerijos specialistus, plėtojant šios srities mokslinius tyrimus, siekiant žemės ūkio pažangos.

Sveikindami jubiliejaus proga, dėkojame Jums už nuoširdų ir aktyvų dalyvavimą Lietuvos mokslų akademijos Žemės ūkio ir miškų mokslų skyriaus veikloje bei svarų indėlį plėtojant žemės ūkio inžinerijos mokslą.

Linkime visokeriopos sėkmės, kūrybinės energijos, naujų idėjų ir daug nuostabių dienų Jūsų tolesniame gyvenimo kelyje. •

Prezidentas akad. Jūras Banys,
Žemės ūkio ir miškų mokslų
skyriaus pirmininkas
akad. Zenonas Dabkevičius

ALGIMANTUI GRIGELIUI – 90

Gegužės 11 d. LMA narys prof. habil. dr. Algimantas Grigelis minėjo 90 metų jubiliejų.

Didžiai gerbiamas Jubiliate,

Lietuvos mokslų akademijos prezidiumas bei Biologijos, medicinos ir geomokslų skyrius nuoširdžiai sveikina Jus išskirtinio jubiliejaus proga. Džiaugiamės Jūsų kūrybingumu, darbštumu ir mokslo pasiekimais. Didžiai vertiname Jūsų svarų indėlį į Lietuvos geologijos mokslo plėtrą, Baltijos jūros

tyrimus, geologijos mokslų istorijos populiarinimą. Daugiau kaip 60 metų Jūs skyrėte mokslui. Jūsų mokslo darbai plačiai žinomi ir pripažinti Lietuvoje bei už jos ribų. Svarūs nuopelnai mokslo istorijai ir knygos apie žymius geologus turi didelę mokslinę ir išliekamąją vertę.

Žavimės Jūsų erudicija, darbštumu, pilietiškumu, meile mokslui ir savo Tėvynei. Esame dėkingi už aktyvų dalyvavimą Lietuvos mokslų akademijos ir Biologijos, medicinos ir geomokslų skyriaus veikloje. Linkime Jums, gerbiamas Akademike, ilgiausių metų, gyvenimo pilnatvės ir stiprios sveikatos. •

Prezidentas akad. Jūras Banys,
Biologijos, medicinos ir
geomokslų skyriaus pirmininkas
akad. Vaidutis Kučinskas

REMIGIJUI LEIPUI – 60

Gegužės 22 d. LMA tikrajam nariui prof. habil. dr. Remigijui Leipui sukako 60 metų. Skyriaus teikimu už nuoseklią ir kryptingą mokslinę veiklą matematikos srityje, svarius pasiekimus tikimybių teorijos, matematinės statistikos, ekonometrijos ir jų taikymų srityse, – ypač pažymėtini aktualūs rezultatai, gauti modeliuojant COVID-19 plitimą, – už rūpestį bei išskirtinį dėmesį plėtojant šalies mokslą, ugdant jaunuosius matematikus, aktyvią veiklą Lietuvos mokslų akademijoje, Matematikos,

fizikos ir chemijos mokslų skyriuje pareikšta LMA prezidiumo padėka.

Sveikindami gražios sukakties proga, linkime kūrybinės sėkmės, naujų idėjų, sėkmės jas įgyvendinant ir asmeninės laimės. •

Matematikos, fizikos ir
chemijos mokslų skyrius

ARVYDUI VIRGILIJUI MATULIONIUI – 75

Birželio 15 d. LMA nariui prof. habil. dr. Arvydui Virgilijui Matulioniui sukako 75 metai.

LMA prezidiumas bei Humanitarinių ir socialinių mokslų skyrius nuoširdžiai sveikina Jus jubiliejaus proga.

Jūs įnešėte didelį indėlį į sociologijos mokslą, etnosociologiją, kultūros, politikos ir švietimo sociologiją, sukūrėte detalų šalies visuomenės stratifikacijos modelį, pirmasis pradėjote jaunimo longitudinalinius tyrimus, įkūrėte Visuomenės nuomonės tyrimų centrą. Gausybė analizų, parašytos monografijos, studijos, vadovėliai, daugybė straipsnių, pranešimų konferencijose šalyje ir užsienyje, dalyvavimas projektuose ir tarptautinių projektų Lietuvoje koordinavimas, didžiulė ir plati tarptautinio eksperto veikla, – tai tik trumpos apibendrintos Jūsų mokslinės veiklos kryptys. Dideli Jūsų nuopelnai būnant Lietuvos Respublikos Prezidento Algirdo Mykolo Brazausko patarėju švietimo, kultūros, mokslo ir religijos klausimais, daugelį metų

>>>

SVEIKINAME

Arvydas Virgilijus Matulionis.

A. V. Matulionio nuotr.

Jonas Mockus

Pavelas Duchovskis

>>>

vadovaujant įvairias reorganizacijas atlaikiusiam Lietuvos socialinių tyrimų centrui (šiais metais vėl reorganizuotas).

Pažymėtina Jūsų veikla šiuo metu einant LMA Humanitarinių ir socialinių mokslų skyriaus Socialinių mokslų sekcijos pirmininko ir skyriaus biuro nario, profesionalaus sociologijos problemų eksperto pareigas. Dideli Jūsų nuopelnai ugdant jaunąją mokslininkų kartą.

Mus žavi Jūsų išskirtinis laisvalaikio pomėgis – keliasdešimt metų entuziastingai kaupiami mokslininkų ir menininkų, sportininkų ir politikų, garsių mūsų šalies asmenų ir užsienio svečių autografai, akademinės paskaitos studentams kolekcionavimo kaip kultūros kūrybos tema. Esate melomanas, operos gerbėjas, vokalinio meno entuziastas, krepšinio, futbolo aistringas, įvaldęs fotografijos meną.

Linkime Jums, gerbiamasis Jubiliate, stiprybės, kūrybinių idėjų ir sėkmės jas įgyvendinat. Sėkmės ir laimės Jums ir Jūsų šeimai!

Prezidentas akad. Jūras Banys,
Humanitarinių ir socialinių mokslų skyriaus pirmininkas
akad. Domas Kaunas

Akad. A. V. Matulionis už reikšmingą indėlį į sociologijos mokslą, detalų šalies visuomenės stratifikacijos modelio sukūrimą, ilgalaikius jaunimo socialinius tyrimus, tarptautinių programų koordinavimą Lietuvoje, už aktyvią veiklą Mokslų akademijoje, jos Humanitarinių ir socialinių mokslų

skyriuje apdovanotas Lietuvos mokslų akademijos atminimo medaliu. •

Humanitarinių ir socialinių mokslų skyrius

JONUI MOCKUI – 90

Birželio 18 d. LMA nariui prof. habil. dr. Jonui Mockui sukako 90 metų.

Gerbiamasis Jubiliate, LMA prezidentas bei Technikos mokslų skyrius nuoširdžiai sveikina Jus gražaus ir prasmingo jubiliejaus proga. Jūs įnešėte svarų indėlį į informatikos mokslų sritį tiriant ir vystant globalinio ir diskretinio optimizavimo teoriją, metodus, algoritmus, programas ir jų taikymą projektavimo, technikos, biologijos, ekonomikos, statistikos bei kitose kryptyse. Jūsų pedagoginis talentas, parašytos monografijos, knygos, vadovėliai, daugybė publikacijų mokslinėje spaudoje padėjo suburti vieningą mokslinę mokyklą, sėkmingai ugdyti jaunuosius mokslininkus ir specialistus. Džiaugiamės didžiuliu Jūsų indėliu į Lietuvos mokslą, vykusiu vaisingu bendradarbiavimu su Lietuvos mokslų akademija ir jos Technikos mokslų skyriumi.

Linkime stiprios sveikatos ir daug džiaugsmingų dienų Jums ir Jūsų šeimai. •

Prezidentas akad. Jūras Banys
Technikos mokslų skyriaus
pirmininkas akad. Gintautas Žintelis

PAVELUI DUCHOVSKIUI – 70

Birželio 28 d. LMA tikrajam nariui prof. habil. dr. Pavelui Duchovskiui sukako 70 metų.

LMA prezidentas bei Žemės ūkio ir miškų mokslų skyrius nuoširdžiai sveikina Jus gražaus jubiliejaus proga.

Džiaugiamės Jūsų kūrybingumu, darbštumu ir mokslo pasiekimais. Jūsų sukurta augalų fiziologijos ir fotofiziologijos tyrimų mokykla, nauja daugiamečių augalų žydėjimo iniciacijos teorija, išleistos monografijos, mokslo bei mokslo populiarinimo straipsniai svarbūs šalies biologijos ir žemės ūkio pažangai. Jūsų aktyvus dalyvavimas įvairių tarybų ir komisijų veiklose yra reikšmingas formuojant mokslo politiką ir vykdant ekspertinę veiklą.

Jubiliejaus proga linkime Jums stiprios sveikatos, naujų prasmingų ir turiningų darbų, kuo geriausiai kloties Jums ir Jūsų šeimai. •

Prezidentas akad. Jūras Banys,
Žemės ūkio ir miškų mokslų
skyriaus pirmininkas
akad. Zenonas Dabkevičius

MOKSLININKŲ PRIPAŽINIMO ŽENKLAI

Valstybės apdovanojimai – trims Akademijos nariams

Liepos 6-osios – Valstybės (Lietuvos karaliaus Mindaugo karūnavimo) ir Tautiškos giesmės dienos proga Lietuvos Respublikos Prezidentas Gitanas Nausėda už nuopelnus Lietuvai, už jos vardo garsinimą pasaulyje Lietuvos valstybės ordinais ir medaliais apdovanojo mūsų šaliai nusipelnčius asmenis. Tarp jų – trys Lietuvos mokslų akademijos nariai.

Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Komandoro kryžiumi šalies vadovas pagerbė Juozą Vidmantį Vaitkų – lazerinės medžiagotyros krypties Lietuvoje iniciatorių, pasaulinio lygio Puslaidininkių fotonikos mokyklos Lietuvoje įsteigėją, nuolatinę mokslinės, technologinės kultūros puoselėtoją ir mokslo populiarintoją.

Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Karininko kryžiumi Prezidentas apdovanojo Vygantą Paulauską – tikimybių teorijos, matematinės statistikos ir funkcinės analizės tyrinėtoją, tikimybių teorijos Banacho erdvėse pradininką Lietuvoje.

Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Riterio kryžiumi apdovanota Aurelija Žvirblienė – Vilniaus universiteto Gyvybės mokslų centro Biotechnologijos instituto Imunologijos ir ląstelės biologijos skyriaus vedėja, Lietuvos imunologų draugijos viceprezidentė, aktyvi koronaviruso pandemijos valdymo veiklos dalyvė, Lietuvos Respublikos Prezidento, Vyriausybės ir Sveikatos apsaugos ministerijos inicijuotų COVID-19 vakcinacijos ekspertų darbo grupių narė. •

Pagal LR Prezidento komunikacijos grupės medžiagą

Lietuvos Respublikos Prezidentas Gitanas Nausėda apdovanoja akademikus: Juozą Vidmantį Vaitkų, Vygantą Paulauską ir Aureliją Žvirblienę.

Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarijos nuotraukos / Robertas Dačkus

ATMINIMUI

Akademikas, profesorius habilituotas daktaras Leonardas Kairiūkštis

1928 12 28 – 2021 07 15

2021 m. liepos 15 d., eidamas 93-iusius metus, mirė žymiausias Lietuvos miškininkas, profesorius habilituotas daktaras, Lietuvos mokslų akademijos narys, Švedijos karališkosios žemės ūkio ir miškų akademijos užsienio narys LEONARDAS KAIRIŪKŠTIS.

Leonardas Kairiūkštis gimė 1928 m. gruodžio 28 d. Rokiškio apskr. Panemunio valsč. Papiškių k. ūkininkų šeimoje. 1947 m. baigęs Rokiškio J. Tumo-Vaižganto gimnaziją, įstojo į Vilniaus universiteto Miškų mokslų fakultetą. 1949 m. perkėlus fakultetą į Lietuvos žemės ūkio akademiją, tęsė studijas Kaune. 1952 m. su pagyrimu baigęs akademiją ir trumpai padirbęs Miškininkystės katedros asistentu, išvažiavo į TSRS mokslų akademijos Miškų instituto aspirantūrą. Baigęs studijas aspirantūroje ir apgynęs mokslų kandidato (daktaro) disertaciją „Eglių-lapuočių jaunuolynų formavimas ir ugdymo kirtimai Lietuvos TSR miškuose“, 1956 m. grįžo į Lietuvą ir tęsė tyrimus Lietuvos miškų institute. 1968 m. TSRS MA Miškų ir medienos institute (Krasnojarske) apgynė žemės ūkio mokslų daktaro (habil. dr.) disertaciją „Produktyvių eglių-lapuočių formacijos medynų formavimo ir kirtimų moksliniai pagrindai (Lietuvos TSR atliktų tyrimų duomenimis)“. 1970 m. jam suteikiamas profesoriaus pedagoginis vardas.

L. Kairiūkštis dirbo Lietuvos miškų institute sektoriaus vadovu (1956–1957), direktoriaus pavaduotoju moksliniam darbui (1957–1970), instituto direktoriumi (1970–1984). 1972 m. išrinktas Lietuvos TSR mokslų akademijos (MA) tikruoju nariu. 1972–1984 m. buvo MA Chemijos ir biologijos mokslų skyriaus

Manau, radau savo pašaukimą, tą savo tikrąjį kelią, kuriuo visą laiką ėjau. Tikrai neįsivaizduoju prasmingesnės veiklos, kuria galbūt galėjau užsiimti. Didžiausias dalykas, ką man pavyko atrasti, – tai vadinama medžių kalba.

L. Kairiūkštis

akademikas-sekretorius. 1997 m. išrinktas Švedijos karališkosios žemės ūkio ir miškų akademijos užsienio nariu. L. Kairiūkštis 1984–1987 m. buvo Tarptautinio taikomosios sisteminės analizės instituto (IIASA, Laksenburgas, Austrija) Gamtinės aplinkos programos vadovo pavaduotojas, 1988–1992 m. – vėl Lietuvos miškų instituto direktorius, 1992–1997 m. – Lietuvos

miškų instituto laboratorijos vedėjas, valstybinės mokslo programos „Regiono vystymosi ekologinis tvarumas istoriniame kontekste: Lietuvos pavyzdžiu“ (ECOSLIT) Pasaulio laboratorijos Lietuvos skyriaus vadovas, 1992 m. – Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko patarėjas, 1997–1999 m. – Lietuvos miškų instituto vyriausiasis mokslo darbuotojas.

Akad. L. Kairiūkštis savo gyvenimą pašventė didžiausiam Lietuvos gamtiniam turtui – miškams. Jo moksliniai pasiekimai miškininkystėje yra ypač svarūs ir reikšmingi Lietuvai. Akademikui vadovaujant sukurta vientisa produktyvių mišriųjų medynų formavimo sistema, originali produktyvių medynų etalonų sudarymo teorija, jam dalyvaujant sudaryti grynųjų ir mišriųjų eglynų, ąžuolynų, uosynų, beržynų ir drebulynų produktyvių medynų etalonų modeliai ir tikslinės programos jiems formuoti. Parengta daug siūlymų, kurie plačiai naudojami miškų ūkyje formuojant, ugdant ir neplėniant miškus.

Svarbūs Akademiko ekologijos krypties darbai. Jam vadovaujant atlikti dendroklimatologiniai tyrimai padėjo išryškinti praėjusių šimtmečių klimato svyravimų dėsningumus ir parengti ilgalaikių klimato svyravimų prognozių modelius. Atmosferos oro teršimo įtakos miškų degradacijai tyrimai ir parengti regioninio miškų stebėsenos moksliniai pagrindai padėjo atskleisti ankstyvosios miško ekosistemos pokyčių diagnostikos galimybes ir pažinti gyvenamosios aplinkos ekologines sąlygas.

Akad. L. Kairiūkštis parengė 25 monografijas, iš jų devynias užsienio kalbomis (19 su bendraautoriais), parašė per 1 000 mokslinių ir mokslo

ATMINIMUI

Akademikas, profesorius habilituotas daktaras Leonardas Kairiūkštis

1928 12 28 – 2021 07 15

>>>

populiarinimo straipsnių, skaitė kelis šimtus pranešimų šalies, užsienio ir tarptautiniuose renginiuose. Akademikas buvo per 30 doktorantų vadovas, skaitė paskaitas Lietuvos žemės ūkio ir Vytauto Didžiojo universitetuose. 2018 m. Akademikas užbaigė dar vieną kelis dešimtmečius kurtą darbą – nenaudodamas jokių valstybės lėšų, sudarė ir išleido didelės apimties „Aiškinamąjį miškininkystės terminų žodyną“ lietuvių, rusų, vokiečių ir anglų kalbomis su lotyniškais botanikos, zoologijos ir miško tipologijos terminų vardais.

Akademiko miškotyros veikla įvertinta Lietuvos TSR valstybine premija (1971), Lietuvos mokslo premija (2004), Europos miškininkystės Vilhelmo Leopoldo Pfailio (Wilhelm Leopold Pfeil) premija (1992) ir įvairiais medaliais. 2008 m. L. Kairiūkštis apdovanotas Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Karininko kryžiumi už indėlį į Lietuvos mokslą,

produktyviausio miško teorijos sukūrimą ir jos taikymą krašto ekologiniam tvarumui didinti bei aktyvią visuomeninę veiklą, Lietuvos vardo garsinimą.

Akad. L. Kairiūkštis 2004–2005 m. buvo LR aplinkos ministerijos kolegijos, ministerijos Konsultacinės tarybos narys. Akademikas labai kompetentingai atstovavo Lietuvos mokslui Europoje. Dalyvavo Pasaulio mokslininkų federacijos nuolatinį stebėsenos grupių „Vystymosi ribos“ ir „Klimato kaita“ veikloje, buvo Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos Mokslo ir technologijų komiteto pirmininkas, 1991–2005 m. – UNESCO programos „Žmogus ir biosfera“ pirmininkas. Akademikas nuo 2007 m. buvo Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos narys.

Akad. L. Kairiūkštis – visuomeninės šviečiamosios organizacijos *Consilia Academica* „Kad Lietuva neišsivaikščiotų“ vienas kūrėjų ir jos tarybos pirmininkas. Akademiko iniciatyva ir dėžiu aktyvumu 2005–2006 m. šalyje

organizuoti konferencijų ciklai Lietuvos valstybės ir tautos gyvybinių galių stiprinimo ir savo krašto patrauklumo didinimo klausimais pasitinkant Lietuvos tūkstantmetį. Trečiojo etapo baigiamoji konferencija 2007 m. vyko Lietuvos Respublikos Seime dalyvaujant Seimo, Lietuvos mokslų akademijos nariams, apskričių viršininkams, mokslo institucijų ir aukštųjų mokyklų vadovams.

Tai buvo nepaprasto darbštumo, pareigingumo, stiprios valios ir atsidavimo darbui asmenybė. Atmintyje išliks Akademiko erudicija, spinduliuojanti meilė žmogui, mokslui, o labiausiai – miškui.

„Gyvenime reikia ieškoti tikrojo tikslo, jausti jo trauką, o svarbiausia – reikia daugiau altruizmo. Visuomenės gyvenimo pagrindas – bendrumas. Tikros vertybės – bendradarbiavimas, susiklausymas“, – yra sakęs akad. L. Kairiūkštis. •

Lietuvos mokslų akademijos bendruomenė

Leidinio redakcinė taryba:

J. Banys (pirmininkas), A. Bernotas, Z. Dabkevičius, D. Kaunas, V. Kučinskas, R. Maskoliūnas, V. Nekrošius, R. Šiaučiūnas, L. Valkūnas, G. Žintelis.

Leidinį rengė:

S. Aukštinaitenė, A. Bagdonavičienė, I. Berulienė, M. Datkunaitė, A. Daučiūnienė, R. Daukšienė, M. Gedvilas, B. Jaskelevičius, D. Marčiulytė, L. Milošienė, J. Olechnovičienė.

Kalbos redaktorė A. Bagdonavičienė, nuotraukos V. Valuckienės, apipavidalino M. Datkunaitė.

© Lietuvos mokslų akademija | <http://lma.lt/> | Elektroninio leidinio issn 2669-1604